

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אהבה – סוף-סוף (נקראים קוסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מקור פשטא – מוציא מפשט; מרא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפא = טרפא – שני
משמעות, רבוי ממש; מרא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרא טפא – קבוצה שההלכה
היה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-
משרתים, ולפי ההשערות

בתבנית קדמא-אולא ונוסח ספרדי אולא-גריש במלה אחת או מלים מחוברות במקף (35 מופעים, ועוד 1 בטעם עליון, ועוד-2 במחלוקת גרסאות)
כין שויון, שקילות, חלק, שפל כמו אדמה. קדמא-זקף-קטן במלה אחת או מלים מוקפות כעין מידה ל"א בברייתא דל"ב מדות דרבי אלעזר בן
רבי יוסי הגלילי ממוקם ומאוחר שהוא בענין, המנוסחת גם מוקדם והוא מאוחר בענין.

1.1 שמות כי תשא ל,יא

שמות כי תשא ל,יא:

כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לַפְקֻדֵיהֶם

וְנָתַנּוּ אִישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ ה' בַּפְּקֹד אֹתָם

וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפְּקֹד אֹתָם:

כִּי תִשָּׂא – גרשיים אֶת-רֹאשׁ – מרכא בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לַפְקֻדֵיהֶם; זרקא סגול

כִּי תִשָּׂא – מונח גרשיים, כעין שני יוצאים מן הכלל, שני מנינים בהן נתנו מחצית השקל כל אחד, כפי רש"י (טו) ... לכפר על נפשותיכם
- לפי שרמז להם כאן שלש תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' שלש פעמים (כאן ולעיל, יג-יד): אחת - תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו
בנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ... והשנית - אף היא על ידי מניין שמנאן משהוקם המשכן, ... (במ' א, ו); ונתנו
כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות ציבור של כל שנה ושנה, והושוו בהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר: לכפר
על נפשותיכם - שהקרבנות לכפרה הן באין. והשלישית היא תרומת המשכן, כמה שנאמר "כל מרים תרומת כסף ונחושת" (שמ'
לה, כד); ולא היתה יד כולן שוה בה, אלא איש מה שנדכו לכו.

רלב"ג סובר כי רק מנין הראשון היה בחצאי שקלים, ובספירה שניה ושלישית לא נהגו כן. בכל אופן המנין הראשון יוצא מן הכלל,
וכך נשאר לדורות לענין קנין קרבנות ציבור.

התבנית מרכא זרקא סגול, מרכא מרבה, זרקא סגול ממעט או מרבה מסוג הענין על הענין. ברישום מתימטי כעין מרכא * (זרקא סגול) =
מספר מיעוטים או ריבויים מסוג הענין על הענין. ואילו עם או בלי טעם מונח כאילו שווה 1 * (זרקא סגול), תוספת אחת.
אֶת-רֹאשׁ – מרכא בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל – זרקא לַפְקֻדֵיהֶם – סגול, לצורך מצווה שכל או חלק מבני-ישראל מצווים בה ועשויים להיות בה
תפקידים שונים לעושי המצוה, פוקדים את המשתתפים ע"י אמצעי ייצוג (כעין הקטנה) של כל אחד וכאילו מוסיף עליו. כגון תרומה
שוויונית למשכן או לקרבנות ציבור מצווה לייצג כל אחד מבני ישראל ע"י מטבע בגודל שווה, לצורך מפקד המלחמה אפשר לייצג כל אחד
בחרסית או בטלה וכד'. ובבית המקדש הגרילו תפקידי עבודה בין הכהנים במנין אצבעות כהנים.

בספר אגרא דכלה עה"ת, הרב צבי אלימלך מדינוב זי"ע חלק שמות ע' 54) דרש על הפסוק כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
לַפְקֻדֵיהֶם נחסר מרכא (טט במלים אֶת-רֹאשׁ) משרת לזרקא הוא לרעתי נרמז גם בגלות החל הזה כשקורין פרשת שקלים, משה רבנו
ע(ו)מד וזוקף את ראשם

הנה בתוכחה הוא (ויקרא בחקתי כולו) וְהִבְאֵתִי מִרְדֵּךְ בְּלִבְכֶם פְּאַרְצֵת אֲבִיבֶיךָ הנה המרכא רמזו על המרד (טט) – מלת מרד בטעם
פשטא, ואגרא דכלה מתכווין למורד – מרכא בלשון נופל על לשון ללמד ל-כי תשא) והוא סמוך לזרקא, היינו כשנזרקו ישראל בארצות
אויביהם אז ישאו ראש כמו מראש יהיו לסגול"ה:
אגרא דכלה דורש כי בגלות, ב"י נחסרים מפחד וזה גורם לשיבה בתשובה (זורקם מלמטה ללמעלה) ובזכות ברית משה רבנו בפרשת כי-
תשא הקב"ה מנשאים להיות לסגולה, כִּי תִשָּׂא – מונח גרשיים, בתפקיד יצא מן הכלל, שבני ישראל יוצאים מן הכלל של העמים היוצאים
לגלות ונעלמים בגלותם, כי הקב"ה מחמיר עמם על קיום התורה וזאת מעלתם להיות עם סגולה בשליחות ה' בגולה לאסוף את ייצוצי
הקדושה (כיוצא מברית בין הבתרים במה אדע כי אירשנה) ומקל עמם לקיימם ויזכו לגאולה וישובו לארץ-ישראל ויבנה בית-המקדש
ויזכו לימי המשיח ולתחיית המתים ולחיי העולם הבא.

וְנָתַנּוּ – קדמא ואולא בתיבה אחת, ענין של שיון וגם בעושים תלוי המעשה.

א' נתינה שווה היינו מטבע של מחצית השקל קדש ולא שווה ערכו באופן זה או אחר, כגון במטבעות אחרים (ירושלמי שקלים)

ב' יש המפרש כי נשאר שיוון בין המנין בשנה הראשונה לצורך אדנים ובין המנין בשנה השניה לקרבנות צבור.

ג' בנותנים תלוי הדבר וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפְּקֹד אֹתָם אפשר שהכוונה שכאשר נראה שהפקידה ללא צורך יש למחות על כך כדי שלא
יקרה כדבר שקרה במפקד שערך דוד המלך והיה בבני ישראל נגף.

שמות כי תשא ל,יא:

וְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה פְּנִים-אֶל-פְּנִים כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ

וְשָׁב אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֵׁעַ בֶּן-נּוּן זָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: פ

וּמְשָׁרְתוֹ – קדמא ואולא במלה אחת. שדעתו שפלה, משווה עצמו למקום נמוך, שפל רוח, משפיל נפשו על התורה והעם, שיוכל להלוך
כנגד רוחו של כל אחד ואחד (כעין שווה לכל אחד), כעין שווה למשה רבנו הענו מכל אדם כן יהושע ללא חטא, ענו מכל האדם. מאור
ושמש במדבר קורח מציון כי יהושע נבחר להנהיג כי היה הענו מכולם ולא בגלל חכמתו, כי היו עוד חכמים.

במדבר פינחס כז,יח יְהוֹשֵׁעַ בֶּן-נּוּן אִישׁ אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ – רש"י שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד (טפ"ב קמא)

בבלי תענית ז,א אמר רבי חנינא בר אידי: למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב הוי כל צמא לכו למים - לומר לך: מה מים מניחין מקום גבוה
והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. ואמר רבי אושעיא: ...לומר לך: מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין
אלא בפחות שבכלים, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. כדאמרה ליה ברתיה דקיסר לרבי יהושע בן חנניה: אי, חכמה מפוארה
בכלי מכוור! - אמר לה: איבך רמי חמרא במני דפחרא. אמרי לה. - והא איכא שפירי דגמירי! אי הונו סנו - טפי הונו גמירי.

זוהר שמות קצג קצד וּמְשָׁרְתוֹ – קדמא ואולא במלה אחת, הזוהר לא מזכיר מלת וּמְשָׁרְתוֹ אבל בדברו על יְהוֹשֵׁעַ בֶּן-נּוּן זָעַר מציון

שלא היה לו שום חטא ומת רק בעטיו של מעשה העגל שגרם לחזרת המוות. וגם משה לא חטא ונגזרה עליו מיתה רק בגלל מי מריבה.
אוצר המדרשים (אייזנשטיין) משה עמוד 379

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשקפה: אֲתָנָה, סֶלֶק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מִקְרָא פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מִקְרָא = מאריך, רבוי; דְרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט; לא ממש; טַרְקָא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מִקְרָא טַרְקָא – קב"ש שעשויה לגדול, תור לרבית, מכל מקום; דְרָגָא תְּבִיר טַרְקָא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מִקְרָא תְּבִיר טַרְקָא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תְּבִיר מִקְרָא טַרְקָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְרָא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִקְרָא סְגֻלָּה – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְרָא קֶטַן – 2; זִקְרָא גְדוֹל – 3; רִבְעִי – 4; ... זִקְרָא קֶטַן ... זִקְרָא קֶטַן בְּחַצֵּי פִּסְקָא – היקף, השלישי; (קִדְמָא – סדר קדימות; אֲוֵלָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֵשִׁי – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֲוֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחצית, תְּלִישָׁא-גְדוֹלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחצית; פִּרְא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

ואין חברים אלא תלמידי חכמים שנוהגין חברה ואהבה ואחות זה עם זה, והיה משה מוכיח את ישראל על כבוד אביהם שבשמים ומזהירין על התורה ועל המצוות ולכבד ולרומם את יהושע אחריה. משה הצדיק נהג עונה בעצמו ולא היה צר עין. הסתכל בשבחו של משה בענותנותו ובחסידותו: בתחלה כשאמר לו יהושע אלדד ומידד מתנבאים במחנה מיד א"ל משה מי יתן כל עם ה' נביאים ולא היה לו צרת עין עליהם, בסוף עשה ליהושע תלמידו כל כבוד שבעולם, נתן לו הדרו ובית מדרשו ופארו, כבודו והודו וגדלו, כובעו כתר וקרן הודו בחייו, עליו אמר שלמה ושפל רוח יתמוך כבוד.

שמות כי תשא ל"ג:

זֶה וַיְתֵנוּ כָּל-הָעֵבֶר עַל-הַפְּקֻדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֶשְׂרִים נִרְהָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:

בהפטרה של שבת שקלים קוראים בין היתר הפסוק הבא מלכים ב יב, וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל-הַכֹּהֲנִים כָּל כֶּסֶף הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר-
יִבָּא בֵּית-ה' כֶּסֶף עֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נִפְשׁוֹת עֲרָכּוּ כָּל-כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב-אִישׁ לְהִבְאִי בֵּית ה':
כֶּסֶף עֹבֵר אִישׁ - בינת המקראות הוא כסף מחצית השקל שבכל שנה, שנאמר בו כל העובר על הפקודים

עֹבֵר אִישׁ - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים זקף-קטן זקף-גדול שיה תקע"ו (אמרי נועם, יעב"ץ), גי' המלים עֹבֵר אִישׁ עם כולל אחד לשתי המלים שיה תק"צ = תקע"ו י"ד = תקע"ו דו"ד, שיהואש נותר יחיד מבית דוד מהטבה של עתליה והקים את בית דוד מחדש, יהואש חידש תרומת מחצית השקל כפדיון נפש כֶּסֶף נִפְשׁוֹת עֲרָכּוּ וכך לא יהיה נגף בישראל ובבית דוד.

שמות כי תשא ל"ט:

הַעֲשִׂיר לֹא-יִרְפָּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל
לְתַת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם:

...הַעֲשִׂיר לֹא-יִרְפָּה - מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבעה, כאן חמש. ר' אליהו שגב נ"י בשם הגר"א המבזבו (על צדקה) לא יבזבו יותר מחומש.

- טט - כאן לפירוש הגר"א יחלק ממונו בחמש ויתן חמישית לצדקה ויניח ארבע חמישיות לעצמו

שמות כי תשא ל"ב - ל"ג:

[לב] עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּדָה וְיִבְמַתְּכֶנּוּ לֹא תַעֲשׂוּ כְמַהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהוָה לְכֶם:
[לג] אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמַהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זֶרַח וְנִקְרָתָה מַעֲמִיז: ס

ירושלמי סנהדרין הנשרפין פ"ט ה"א (וילנה מה ב) שני לאוין וכתר אחד, לאוין חולקין את הכרת. (שמות כי-תשא ל"ב ול"ג)
פ' אור שמחה שני לאוין וכתר אחד. כל מקום שכתבה התורה שני לאוין אע"פ שלא כתבה בהם אלא כרת אחד, כגון סך ומפטם שמן המשחה דלקמן.

לאוין חולקין את הכרת. אם עבר על שני הלאוין בהעלם אחד חייב שתי חטאות, כדין כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב חטאת, ואע"ג (טט - וזה גם במצב המיוחד) דשניהם בכרת אחת כיון שכתבה התורה שני לאוין הוי ליה כאילו יש לכל לאו כרת בפני עצמו

דהא אמרה שני לאוין וכתר אחד חולקין את הכרת. פ' אור שמחה דהא במשנה דריש כריתות קחשיב מפטם לחוד וסך לחוד ואמרינן בבבלי שם (ב ב) שאם עשה כל הנוכרים במתניתין בהעלם אחד חייב קרבן על כל אחד ואחד, ומוכח דשני לאוין אע"ג דאין עליהם אלא כרת אחת, הלאוין מחלקים לחייב עליהם שתי חטאות.

עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּדָה - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, וְיִבְמַתְּכֶנּוּ - קדמא זקף-קטן במלה אחת פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כַּעֲיֵן בְּנִין אֲב ללמד מדוגמת הסך והמפטם לכל התורה כולה, שאע"פ שנאמרים בסך ובמפטם שני לאוין וכתר אחד ובכל זאת מביא שתי חטאות על עבירת שני לאוין בהעלם אחד, לֹא כָל שְׂכָן שִׁמְבִּיא חטאות נפרדות על כל לאוין שעבר בהעלם אחד כדין כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב חטאת.

שני חלקי הפסוק המסתימים כל אחד בזקף-קטן, היינו טעם סוגר ענין ומלמדים שני לימודים, כפי רש"י
וְיִבְמַתְּכֶנּוּ. (א) בסכום סממניו לא תעשו כמורה, במשקל סממניו הללו לפי מדת ההיין שמן, אבל אם פחת או רבה סממניו לפי מדת היין שמן מותר

לֹא יִיָּדָה (ב) ואף העשוי במתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב אלא הרוקחו (בבלי כריתות ה, א), רלב"ג - ואשר יתן ממנו על זר - רוצה לומר: משמן המשחה שעשה משה; ... על בשר אדם לא ייסך (ראה מש"ת כלי המקדש א, י), ומזה המקום יתבאר, כי הסך ממנו, אפילו כהן גדול, ענוש כרת. ואולם השעור אשר יתחייבו בו הוא כזית (ראה שם),

וְיִבְמַתְּכֶנּוּ - קדמא זקף-קטן בתיבה אחת, כעין מידת מוקדם והוא מאוחר בענין, ומלמד על שמן המשחה המוקדם = הראשון (קדמא) שהוכן בצווי משה. עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּדָה - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, תבנית של שני לימודים, אחד מהם מוציא אותו מפשוטו ומלמד שהסך בשמן אחר אף במתכונתו של ראשון אינו חייב. אבל הסך משמן ראשון, שעשה משה בשיעור כזית עובר בלאו ועליו יש כרת, וכן (ל"ג) אִישׁ - יתיב, בתפקיד דווקא כך אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמַהוּ הרוקח (=המפטם) וְיִבְמַתְּכֶנּוּ. של ראשון (של משה) חייב כרת.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק = סוף-ספר (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפאא = טרפא – שני משמעות, רבוי ממש; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ססק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצב; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצב; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בולבול;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.2 שמות כי תשא לא, יא

שמות כי תשא לא, יב:

פ וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ע"פ דרשה בפסחים ובתמורה מלת **לְאֹמֵר** נדרשת נוטריקון **לאו אמור**, ובא להוציא מדעת החושבים שצווי הקמת המשכן שנאמר עד עתה יעשה גם בשבת, ולהזהיר בפרשה הבאה על לאו מכלל עשה, והוא לפחות ענין שמירת שבת מל"ט מלאכות המשכן.

ראב"ע פירוש ב – הארוך (יב) וַיֹּאמֶר – כל לאמר עם וידבר: לאמר לו, רק זה: **לְאֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל**. (יג) **וְאָתָּה**. טעם **אָךְ** – בעבור שיעשו אשר ציויתים ככתוב למעלה, אולי יחשבו כי יעשו כן בשבת.

ע"פ פ' ראב"ע יובן [יג] **וְאָתָּה** – גרשיים בתפקיד יוצא מן הכלל, אלא שבד"כ הכלל או היוצא מן הכלל כתוב מכאן ולשמאלו, אבל ע"פ תבנית הטעמים של הכתוב **דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – קדמא מהפך פשטא, היוצא מן הכלל מלמד על הכתוב לפניו (מימינו) כפי' ראב"ע (יב) **וַיֹּאמֶר – כל לאמר עם וידבר:** לאמר לו (למשה בלבד), רק זה: **לְאֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל**.

וְאָתָּה דְבַר – גרשיים קדמא

שמות כי תשא לא, יג: וְאָתָּה דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתֶיךָ תִּשְׁמְרוּ

כִּי אֹתוֹת הָיוּ בֵינֵינוּ וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

וְאָתָּה דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים קדמא מהפך פשטא, תבנית דבר שמתחיל מושעה ומתחדש **בבלי יבמות ה** – עשה של ברית מילה הדוחה לא תעשה של שבת, השבת החלה, באה מצוות עשה שהלא תעשה נדחה מפניו, וכאשר העשה מסתיים, הלא תעשה חוזר לשרות

רמב"ן (יג) אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתֶיךָ תִּשְׁמְרוּ – אעפ"י שתהיו רדופין בזריות המלאכה, אל תדחה שבת מפניה; כל 'אכ"ן ו'רקי"ן – מעוטיין: למעט שבת ממלאכת המשכן. לשון רבנו שלמה; **ולא נתכוון אצלי**, כי לפי מדרש רבותינו (ראה ירוש' ברכות ט, טה, [יד, ב]), באכ"ן ו'רקי"ן ימעט בשמירת השבת, כי המיעוטיין אצלם בכל מקום ימעטו בדבר המצווה בו, ואם תדרוש המיעוט בענין מלאכת המשכן, יהיה מותר לעשותה בשבת! **ובירושלמי במסכת יומא (תה, [מה, ב]):** מנין שפיקוח נפש דוחה את השבת? רבי יודן אומר: **אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתֶיךָ תִּשְׁמְרוּ**; אבל המיעוט הזה – למילה או לפיקוח נפש וכיוצא בהם, שהם דוחים אותו. ומלאכת המשכן שאינה דוחה השבת – מפני שהזהיר בה (בשבת) בכאן.

דחית שבת מפני ברית מילה **בראשית לך-לך יז, יא**

[י] **זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אתה יהיה המול לכם כל זכר:**

[יא] **וינמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם:**

זאת בריתי אשר תשמרו – מונח גרשיים מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. ברית מילה יצא ללמד על עצמו, שדוחה שבת, מגזרת הכתוב מצוות עשה של ברית מילה דוחה חומרת לא תעשה של שבת, כי נכרתה על המילה י"ג בריתות. **רמב"ן** ואחר כן צוה שישמר אברהם הברית הזאת, ותהיה המילה "לאות ברית" (להלן, יא); **והנה האות הזה אות השבת, ולכן ידחה אותו; והקב"ן** זה. **(גי' כתר, מכון ירושלים** ע"י שבת קלב, א אתיא אות אות, הערה 10 להגמרא שם דנה במקור לזה שמילה בזמנה דוחה שבת ... ולמסקנה לומדים אות ברית ודורות מאות ברית ודורות)

דחית שבת מפני פקוח נפש

ירושלמי יומא פ"ח ה"ה (וילנה מ"א א) מניין שספק נפשות דוחה את השבת. ר' רבהו בשם ר' יוחנן **(שמות כי תשא לא, יג) אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתֶיךָ תִּשְׁמְרוּ** מיעוט. אמרה תורה חלל עליו שבת והוא יושב ומשמר שבתות הרבה.

שמות כי-תשא לא, יג וְאָתָּה דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתֶיךָ תִּשְׁמְרוּ

כִּי אֹתוֹת הָיוּ בֵינֵינוּ וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

- דוחה שבת ק"ו דוחה יו"ט
- **אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתֶיךָ** – מרכא טפאא, יתור לרבות, **אָךְ** המלה ממעט את הנאנס משמירת שבת כגון לפקוח נפש, תבנית הטעמים מרכא טפאא מרבה כנדרש ב-**ירושלמי יומא פ"ח ה"ה** חלל עליו שבת והוא יושב ומשמר שבתות הרבה,
- **תִּשְׁמְרוּ** – אתנח, מגביל את ההיתר לדחות שמירת שבת רק לברית מלה, פקוח נפש וכיוצא בהם.
- מי ב- **שַׁבְּתֹתֶיךָ תִּשְׁמְרוּ**? אך זה שיכול לשמור ומיעט הנאנס בין אם מציל בין אם ניצול ודומה לו

שמות כי תשא לא, יד: ושמרתם את-השבת כי קדש הוא לכם

מחלליה מות יומת כי כל-העשה בה מלאכה ונכרתה הגפש ההוא מקרב עמיה:

רלב"ג (יד) ושמרתם את-השבת – רוצה לומר, שלא תעשו בו מלאכה. **כי קדש הוא לכם** – בארו ז"ל מזה המקום **(כתובות לד, א)**, שהמלאכה הנעשית בשבת אינה אסורה, אעפ"י שכבר נעשית באיסור: אמרו: **כי היא קדש** – ואין מעשיה קדש, והוא מבואר שהתורה לא אסרה לנו הנעשה בשבת, אבל אסרה עשיית המלאכה. **מחלליה מות יומת** – כבר נתבאר בענין המקושש, שזאת המיתה היא סקילה (ראה במ' טו, לב-לד), והיא צנאזה לבית דין; וזה אמנם יהיה כאשר היה זה בעדים ובהתראה, כמו שנתבאר בשרשים הכוללים. **ונכרתה הגפש ההוא מקרב עמיה** – רוצה לומר: אם היה מזיד ולא היו שם עדים והתראה. וענין ה'כרת' הוא אבדן הנפש באופן שלא יהיה לה השארות, כמו שהתבאר במכילתא **(מכיל' כי תשא שבתא א)**, והוא הפך אמרו **"ויאסף אל עמיו (בר' כה, ח)**.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מקור פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה – (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

כִּי קָדַשׁ הוּא לְכֶם – תביר מרכא טפחא אתנה

כִּי קָדַשׁ הוּא לְכֶם – אתנה, מגביל, איסור מלאכה לישראל, ומתיר הנאה ממלאכה הנעשית בשבת ע"י אינו ישראל

כִּי קָדַשׁ הוּא לְכֶם – מרכא טפחא אתנה, יתור לרבות קדושת השבת גם לאסור מלאכה לאינו ישראל במיוחד עבור ישראל.

כִּי קָדַשׁ הוּא לְכֶם – תביר, מיעט איסור הנאה ממלאכת שבת של ישראל (כתובות לד,א), שהמלאכה הנעשית בשבת אינה אסורה, אעפ"י שכבר נעשית באיסור:

החלק הבא של הפסוק כתוב בצורה מיוחדת. נושאו, תנאים שאינם תלויים במלאכת מחשבת בשבת לחייב העושה. אבל הפסוק פותח בעושה בזדון עם עדים התראה שהוא מהתנאים המרומזים אחריו. אחר-כך משלב רמז לארבעה תנאים בתוך תאור כללי של מלאכה והתוכן אחריו נדרש לעושה בזדון בלי התראה ועדים.

לכאורה הסדר היה צריך להיות **כִּי כָל-הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה** ... זדון בעדים והתראה **מְחַלְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת** זדון עם חסרון בעדים

והתראה **וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרַב עִמִּיהָ:**

מְחַלְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת כִּי כָל-הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרַב עִמִּיהָ: – זקא-קטן רביע זקא-קטן בין שני קיסרים,

בטוי לענין עוצמתי, ואפשר כי תבנית הטעמים מלמדת מעבר לכתוב עצמו של מיתת בית דין בסקילה או כריתת הנפש, כפי **רלב"ג** והיה זה

כן, כי המחלל את השבת מורה שאינו מאמין בשם יתעלה, או שהוא מאמין שהעולם אינו מחודש, והוא מכחיש הגדולות שבפנות התורות והעיון.

מְחַלְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת – כבר נתבאר בענין המקושש, שזאת המיתה היא סקילה (ראה במ' טו, לב-לז), והיא צנאה לבית דין; וזה אמנם יהיה כאשר היה זה בעדים ובהתראה,

מְחַלְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת – פשטא מונח זקא-קטן, פתח בלשון רבים **מְחַלְלֵיהָ** וסיים בלשון יחיד **מוֹת יוֹמָת**. **מְחַלְלֵיהָ** – פשטא, בתפקיד

של אחד, מרמז לעשיית מלאכה אחת ע"י שניים כמשניות הבאות **משנה שבת פ"י, מ"ה** המוציא ככר לרשות הרבים חייב הוציאווה שנים פטורין לא יכול אחד להוציאווה שנים חייבים ורבי שמעון פוטר וגו' **משנה שבת פ"ג, מ"ו** צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ורבי שמעון פוטר:

מוֹת יוֹמָת – מונח זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שתיים, שהעושה בזדון בפרהסיא לא יומת אלא בשני תנאים: עדים כשרים ובהתראה נכונה.

מוֹת יוֹמָת – מונח זקא-קטן, החזרה במלים מלמדת כפי **תורה תמימה הערה לג** ... שהמחלל בפרהסיא מחויבים הב"ד לענושו ואם לאו הם עצמם בעונש, אבל היכי שהחיוב הוא כרת שהוא אם בצנעא, אין ב"ד וכל ישראל נענשים על העדר עונשו.

כִּי – רביע **כָּל-הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה** – ע"פ **משנת השבת הרב משה פנחס זנדר ה"ו פ"ב** התנאים לאיסור מלאכה מן התורה, מלת

מלאכה מתיחסת לל"ט מלאכות כבמשכן שהן מלאכת מחשבת ולהן חמשה תנאים (א) כדרכה (ב) כוונה (ג) מלאכה הצריכה לגופה (ד)

תיקון (ה) קיום. אפשר כי תנאים אלו מרומזים בפסוק **שמות כי תשא לא, טו שֶׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה**

ובַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת שְׁבִתוֹן קָדַשׁ לַה' **כָּל-הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִית מוֹת יוֹמָת:**

ובַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי – מונח רביע, מרמז לחמישה תנאים במלאכת מחשבת שהשבייתה ממנה מרומזת שבמלים **שְׁבִית שְׁבִתוֹן קָדַשׁ לַה'**

ושזאת מלאכת מחשבת נדרש במלים **כָּל-הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִית** – **תורה שלמה [פב]** אפילו מלאכת משכן (**מדרש הגדול**)

שהיא מלאכת מחשבת, **[פב*] מוֹת יוֹמָת** ולמה נאמר מחלליה מוֹת יוֹמָת שתי פעמים (רק מוֹת יוֹמָת פעמיים), אלא יכול לאבות מלאכות

הוא החיוב ת"ל **כָּל-הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִית מוֹת יוֹמָת (כתב יד מדרש החפץ)** (פירוש (א) לתולדות של ל"ט מלאכות המשכן, (ב)

(לא יד) מיתה בידי שמים, (לא, טו) מיתת ב"ד, ומכאן למדנו ש-(לא, טו) עוסק בעיקר במלאכת מחשבת

בנוסף יש ארבעה תנאים שאינם תלויים במלאכת מחשבת והם מרומזים בטעם מלת **כִּי** – רביע (א) מעשה ולא גרמא (ב) שלימות המלאכה ולא חצי מלאכה (כגון המוציא חצי קופה על אסקופת הבית (משנה שבת פ"י)) (ג) שיעשנה לבדו (במלאכה שאינה צריכה יותר מאדם אחד) (ד) שיהיה בה שיעור, ואילו חצי שיעור אסור אבל פטור.

תורה תמימה העֵשֶׂה בָהּ מְלָאכָה – עד שיעשה מלאכה גמורה^(ל) **[מכילתא]: הערה ל** לאפוקי אם ארג חוט אחת שחרית וחוט אחת

ערבית והיתה ידיעה בינתיים אינו חייב סקילה, דפחות משני חוטין כאחד אינה אריגה ואינה נקראת מלאכה:

הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה – מרכא (=מאריך) פשטא זקא-קטן, פשטא בתפקיד אחד ללמד שעשה סוג מלאכה אחד, זקא-קטן בתפקיד שתיים

שעשה המלאכה בשני שלבים, מרכא (=מאריך) בתפקיד מרחיק זמן בין שני השלבים שהיה סיפק לידיעה ביניהם לכן אינה נקראת מלאכה גמורה ולכן העושה אותה לא חייב סקילה.

וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרַב עִמִּיהָ – תביר מרכא טפחא מרכא סלוק

הַנֶּפֶשׁ הַהוּא – **תורה תמימה הערה לג** הנפש שעושה ברצון רוחני ופנימי והיינו במזיד, **הַנֶּפֶשׁ הַהוּא** – מרכא טפחא, ריבה על מילת נפש תכונות רוחניות,

וְנִכְרְתָה – תביר, ממעט מכרת את שאינו מזיד (שוגג, מתעסק, אנוס)

מִקְרַב עִמִּיהָ – המלים מלמדות על חילול בצנעה. תבנית הטעמים **מִקְרַב עִמִּיהָ** – מרכא סלוק, ריבה והגביל. ריבה למחלל במזיד

בצנעה גם את המזיד בפרהסיא אלא שבת הדין מוגבל לענושו, כגון שהידיעה על העבירה אינה ע"פ חוקי התורה (כגון עד אחד, עדות פסולת, עדות, נשים, ילדים, עבדים, התראה לא נכונה). ולכן ה' יפרע משני מיני העבריינים **תורה תמימה הערה לג** ...

וכמ"ש ב-**סנהדרין ל"ז ב'** שאמר שמעון בן שטח לאחד שראוהו הורג את הנפש, רשע מי הרגו לזה וכו', אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה ע"פ שנים עדים יומת המת, היודע מחשבות הוא יפרע וכו':

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אֵתָן, סְלוּק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנָח – רבוי; מוֹתָן פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מראי; רבוי; דְרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְחָא = טרףא – שנוי
משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טַפְחָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דְרָגָא תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָאָה טַפְחָא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָאָה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּשְׁטָא – סוף – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגוּלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִרְקָא קֶטַן – 2; זִרְקָא גְדוּלָא – 3;
רִבְעָא – 4; ... זִרְקָא קֶטַן ... זִרְקָא קֶטַן בְּחֵצֵי סְפֹק – היקש; השלישי: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֵלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשִׁיף – יוצא מהענין; קִדְמָא אֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא קֶטַנָּה = תְּרִסָּא –
דרוש בפסוק שנוי, מוציא; תְּלִישָׁא-גְדוּלָא = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מוציא; פִּרְ – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.3 שמות כי תשא ל'יא

שמות כי תשא ל'יא: פ וַיִּדְבֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לְאָמֹר:

לְאָמֹר – נוטריקון, לאו אמור וטעמו סלוק בתפקיד הגבלה, כלומר במצוה העשה שבכתוב שאחריו יש לאו המגביל את העשה שלא ימנו לגלגלת אלא באמצעות עצם כלשהו. וזה כפי' רש"י (יב) **כִּי תִשָּׂא** – לשון קבלה, כתרגומו; כשתחפוץ לקבל סכום מניינים לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגלת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנע את השקלים ותדע מניינם. **וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף** – שהמניין שולט בו עין הרע, והדָבָר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד (ש"ב כד, א-י).

שמות כי תשא ל'יב: כִּי תִשָּׂא אֶת-רֵאשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לַפְּקֻדֵיהֶם. וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ לַה' בַּפְּקָד אֹתָם וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפְּקָד אֹתָם:

אִישׁ – מונח, להורות כי אפשר שהתבנית הבאה נדרשת פעמים אחדות **כְּפָר נַפְשׁוֹ לַה'** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא אחד ושחלים עליהם אותן הלכות, או אותם ענינים, או קבוצת פרטים מצטרפים, כאן מתן שווי של מחצית השקל בבת אחת, היו מצרפים מטבעות שונות לשווי מחצית השקל מחליפים למטבע הנהוג באותו זמן.
בדרך הלכה:

רמב"ם הלכות שקלים פ"א ה"א

מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב, ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתיפו ונותן מחצית השקל כסף שנאמר (שמות ל'יא) העשיר לא ירבה והדל לא ימעט וכו', ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט **אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת.**

רמב"ם הלכות שקלים פ"א ה"ו בזמן שהיה המטבע של אותו זמן דרכו היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע, ובזמן שהיה המטבע סלעים היה נותן כל אחד במחצית השקל שלו חצי סלע שהיה שני דינרין, ובזמן שהיה המטבע חצי סלע היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי הסלע, ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל פחות מחצי של תורה.

רמב"ם הלכות שקלים פ"א ה"ז הכל חייבין ליתן מחצית השקל כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים, אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים, ואם נתנו מקבלין מהם, אבל הגויים שנתנו מחצית השקל אין מקבלין מהם, קטן שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו.

רמב"ם הלכות שקלים פ"א ה"י כל מי שאינו חייב בשקלים אף על פי שדרכו ליתן או הוא עתיד ליתן אין ממשכנין אותו, ואין ממשכנין את הכהנים לעולם מפני דרכי שלום אלא כשיתנו מקבלין מהן ותובעין אותן עד שיתנו.

כהנים לויים – כסף משנה הלכות שקלים פ"א ה"ט ... ומ"ש ואין ממשכנין הכהנים מפני דרכי שלום. משנה פ"ק דשקלים. ובירושלמי כיני מתניתין אין ממשכנין הכהנים מפני (דרכי שלום) [דרך הכבוד]:

ביאור חדש מספיק הלכות שקלים פ"א ... כן צריך לפרש מתני' דדרכי שלום היינו מפני הכבוד שמחוייבי' לנהוג בהם כבוד דכתי' וקדשתו, ואיסורא ליכא דכיון דתנא ב"ד הוא על העתיד לגבות הם מחלו להכהנים:

כהנים לויים – אף שהמדרש אומר כי שבט לוי פטור ממחצית השקל, אפשר שזה שייך לחטא העגל בלבד אבל לא לדורות **מדרש אגדה (בבב) שמות פרשת תצוה - כי תשא פ"ל** ... והחוטאים יביאו אבל מי שלא חטא לא יביא, ואיזה הוא שלא חטא, זה שבט לוי, כי אמר הנה זה יתנו, ומנין זה שנים עשר, והיו שנים עשר שבטים, חוץ משבט לוי, שלא היה במניין השבטים, כי אותו השבט נבחר לה',

בדרך אגדה:

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת כי תשא סימן י) מחצית השקל על שחטאו בשש שעות בחצי היום יתנו מחצית השקל שהוא ששה גרמיסין, רבי יוחנן אמר על שעברו על עשרת הדברות לפיכך יתן כל אחד ואחד עשרה גרה שהוא מחצית השקל, רשב"ל אמר לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף ונטל כל אחד ואחד מטבע לפיכך יתן כל אחד ואחד מטבע,

המדרש הבא מלמד כי במעשה העגל עברו על מצוות שונות ועל כל אחת חיוב כפר על כלל ישראל.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת כי תשא סימן יא) כִּי תִשָּׂא אֶת-רֵאשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לַפְּקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ, כיון ששמע משה אמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו (איוב ב), א"ר יהודה בר אלעאי כששמע משה ירד להורות ואמר בלבו מצאנו שפדיון נפש אדם ככר כסף שנאמר (מלכים א כ) והיתה נפשך תחת נפשו או ככר כסף תשקל כל אחד ואחד מישראל יהא נותן ככר כסף, א"ר יוחנן ממי למד **ממוציא שם רע** אמר הכתוב וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה (דברים כב), **ואנו הוצאנו שם רע** ואמרנו לעגל אלה אלהיך יהיה נותן כל אחד ואחד מאה כסף,

רשב"ל אמר **מן האונס למד** משה שנאמר (שם /דברים כ"ב/) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף **ואנחנו אנסנו הדבר** שאמר הקדוש ברוך הוא לא יהיה לך אלהים אחרים ועשינו את העגל לפיכך יהא נותן כל אחד ואחד חמשים כסף, **וי"א מן המפתח למד** שנאמר (שמות כב) כי יפתה איש בתולה כסף ישקול כמוהו הבתולות אף הוא בחמשים כסף, **ואנו ויפתוהו בפיהם** ובלשונם יזכו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו (תהלים עח), לפיכך יתן כל אחד ואחד חמשים כסף, רבי יהודה בר סימון אומר **משור נגח** למד שנאמר (שמות כא) אם עבד יגח השור או אמה כסף שלשים שקלים וגו' **ואנו המרנוהו בשור** שנאמר (תהלים קו) וימירו את כבודם בתבנית שור וגו', כל אחד ואחד יתן כסף שלשים שקלים, יודע היה הקדוש ברוך הוא מה שבלבו של משה והראהו באצבעו וא"ל משה זה יתנו כזה ותנו.

וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא אחד החלוקים בהלכות או בענינים ביחס לנושא. זהו החילוק בין מנין לצורך שבו משתמשים בעצם כלשהו לייצג הנמים, ובין מנין שלא לצורך שגם שימוש בעצם כלשהו לא מונע נגף. **פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסקא ב - כי תשא [ט]** ו' מנחמא ור' ביבי ור' חייא רבא בשם ר' אלי' בר יעקב, נמשלו ישראל כחול, מה החול הזה את עושה אותו גומא מבערב ובשחרית את מוצא שנתמלאת, כך כל אלפים שחסרו בימי דוד נתמלאו בימי שלמה, שנ' יהודה וישראל רבים כחול וגו' (מלכים א' ד: כ). ר' אליעז' בש' ר' יוסי בן זמרי' כל זמן שנמנו ישראל לצורך לא חסרו, שלא לצורך חסרו. ואיזה זמן נמנו לצורך, בימי משה. ואיזה זמן נמנו שלא לצורך, בימי דוד. ר' שמואל בר נחמני בש' ר' יוחנן (שמות כי תשא ל'יב) **וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ**, בימי משה. **וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפְּקָד אֹתָם**, בימי דוד.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשקפה: אהרן = סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממש; לא ממש; טפא = טרףא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סק' 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ש – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות ד' ישתמעל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציג; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציג; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

שמות כי תשא לב,ג:

וַיִּרְא הָעָם כִּי-בִשָּׁשׁ מִשֶּׁה לָּרֶדֶת מִן-הַהָר

וַיִּקְהַל הָעָם עַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמוּ עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זָהוּ מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם לֹא יִדְעֵנוּ מַה-הָיָה לוֹ:

שמות כי תשא לב,ג:

וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זָהוּ מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִדְעֵנוּ מַה-הָיָה לוֹ:

רש"י אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ – אלהות הרבה איוו להם (ראה סנה' סג,א). כִּי-זָהוּ מִשֶּׁה הָאִישׁ – כמין דמות מטה הראה להם השטן,

שנושאין באיור רקיע השמים (ראה תנח' כי תשא יט).

ר' יוסף בכור שור עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים – שופט ודיין, מנהיג ודָבָר, כמו "נתתיך אלהים לפרעה" (שמ' ז,א), וכמו "עד האלהים יבא דבר שניהם" (שמ' כב,ח); וחם ושולום לא נתכוונו לעבודה זרה.

רמב"ן ... והנה אהרן הוא אשר הוציא הצורה הזאת, כי הם לא אמרו לו מה יעשה, שור או כשב או עז (ע"פ וי' כב,כז) וזולתם, וזהו מאמר החכמים שאמרו (סנה' סג,א): מלמד שאור לאלוהות הרבה; כי הם לא ידעו במה יבחרו ואיזה הטוב להם. והכונה לאהרן היתה, מפני שישאל היו במדבר תָּרַב שְׁמֵמָה (ע"פ יח' כט,י), והחרבן ושמות עולם יבאו מן הצפון, כדכתיב "מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ" (יר' א,יד) – שאין הכונה במלך בכל בלבד, כאשר יראה בנגלה מן הכתוב, אבל כי מן השמאל תבא מדת הדין לעולם, להשיב על כל יושבי הארץ כרעתם. והנה במעשה המרכבה "פני שור מהשמאל לארבעתם" (בנוסחנו: לארבעתן; ע"פ יח' א,י), ולכן חשב אהרן, כי מחריב – יורה דרך מקום החרבן, כי שם כחו הגדול, ובהיותם עובדים שם לאל, יערה רוח ממרום (ע"פ יש' לב,טו) כאשר נאצל על משה; וזהו ששומר: "חג לה' מתר" (להלן,ה) – להפיק רצון ממנו אל בעל הצורה, כי בהיותה לפניהם יכנון אל ענינה. ורבותינו למדו אותנו הענין הזה והם שגלו סודו, אמרו (שמ"ר ג,ב): רָאָה רָאִיתִי אֶת-עֲנֵי עַמִּי (שמ"ר ג,ז) – אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי ראיות; אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורת, ואני רואה היאך מתבוננים בי שאני יוצא בקרובין (ג"א קרונין) שלי, שאתן להם את התורה, שנאמר רָכַב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שַׁנְאָן (תה' סח,יח), ושומטין אחד מן טטרא מוליך שלי, שכתוב וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְּׂמָאוֹל (יח' א,י), ומכעיסין אותי בו. 'טטרא מוליך' – ארבע פרדות; 'טטרא' בלשון יון 'ארבע', כמו שאמרו (נזיר ח,ב): טטראגון – ארבע; 'מוליך' – פרדות, כמו 'מולאות של בית רבי' (ראה שבת נב,א); משל לארבע חיות הנושאות המרכבה. וביקרא רבה (ויק"ר ג,ג), שאמר אהרן: מתוך שאני בונה אותו, אני בונה אותו לשמו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר "ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מתר" (להלן,ה) – 'חג לעגל מתר' אין כתוב כאן, אלא "לה". ורבי אברהם אמר (בפירוש הארוך), כי במקום הזה אלהים – כבוד חונה בצורת גִּוְיָה, ואם תשים לבך אל המסע הראשון (ראה שמ' יד,יט), תבין זה. ואיננו נכון בעיני, שלא נעשה העגל במלאכת חכמת המזלות, להיות בצורתו חונה כבוד או הדבר (אולי צ"ל: הדיבור), רק שעשו הצורה לכוין בעבודתם אל ענינה; וכבר פירשתי סוד המסע הראשון (ראה שמ' יג,כא). וחלילה שרצה אהרן להדמות אליו! רק ממנו יקח שיהיה מסעם מצד המדה היא; והמשכיל יבין.

יחזקאל א,י:

וְדַמּוּת פְּנֵיהֶם פָּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל-תִּמְיִן לְאַרְבַּעְתֶּם וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְּׂמָאוֹל לְאַרְבַּעְתֶּן וּפְנֵי-נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתֶּן:

יחזקאל כט,י: לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל-יְאֹרֶיךָ וְנִתַּתִּי אֶת-אֶרֶץ מִצְרָיִם לְחֶרְבוֹת תָּרַב שְׁמֵמָה מִמְּנַדְל סֻנְהָ וְעַד-גְּבִיל פִּישׁ: רימיהו א,יד: וַיֹּאמֶר ה' אֵלָי מִצְפּוֹן תִּפְתַּח הַרְרָה עַל כָּל-יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ:

ע"פ פי' רש"י לכתוב אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ משמעות עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים – אלהות הרבה איוו להם (ראה סנה' סג,א). מייעוט אלהים זה שניים, ואפשר כי תבנית הטעמים של הכתוב עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים – מונה רביע מרמזת להרבה.
ר' יוסף בכור שור מונה בכתוב עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים ארבעה תפקידים למה שביקשו – שופט ודיין, מנהיג ודָבָר, ...
רמב"ן ... ורבותינו למדו אותנו הענין הזה והם שגלו סודו, אמרו (שמ"ר ג,ב): רָאָה רָאִיתִי אֶת-עֲנֵי עַמִּי (שמ"ר ג,ז) – אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי ראיות; אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורת, ואני רואה היאך מתבוננים בי שאני יוצא בקרובין (ג"א קרונין) שלי, שאתן להם את התורה, שנאמר רָכַב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שַׁנְאָן (תה' סח,יח), ושומטין אחד מן טטרא מוליך שלי, שכתוב וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְּׂמָאוֹל (יח' א,י), ומכעיסין אותי בו. 'טטרא מוליך' – ארבע פרדות; 'טטרא' בלשון יון 'ארבע', כמו שאמרו (נזיר ח,ב): טטראגון – ארבע; 'מוליך' – פרדות, ... משל לארבע חיות הנושאות המרכבה.
ע"פ פי' רמב"ן מלת (שמ"כ"ת לב,א) אֱלֹהִים – רביע, כתובה באותו טעם כמו מלת (תה' סח,יח) אֱלֹהִים – רביע, ולידה מלת רָכַב המרמזת אל המרכבה האלקית ו- משל לארבע חיות הנושאות המרכבה. ודרשת רבותינו שהעם שומטין אחד מן טטרא מוליך שלי, שכתוב וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְּׂמָאוֹל (יח' א,י), ומכעיסין אותי בו. 'טטרא מוליך' – ארבע פרדות; 'טטרא' בלשון יון 'ארבע', אֱלֹהִים – רביע, טטרא בלשון יון ארבע, רמז ל- וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְּׂמָאוֹל (יח' א,י), שהוא אחד מארבע הפנים של כל אחת מארבעת החיות הנושאות את המרכבה האלקית.

וַיִּקְהַל הָעָם עַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמוּ עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זָהוּ מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ

מִצְרָיִם לֹא יִדְעֵנוּ מַה-הָיָה לוֹ – תבנית רביע ... רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן כעין שלוש זקף בין שני קיסרים דבר עצמתי מאד, עוצמת ההסתר שגרם השטן כפי' רש"י בששה עשר בא השטן וערכב את העולם והראה דמות חשך ואפילה וערוביאי לומר ודאי מת משה, לכך בא ערוביאי לעולם. אמר להם מת משה, שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (דף טז).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפצית ההשערות: אתחן, סליק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מונח פשוט – מוציא מפשוט; מראָ = מאריך, רבוי; דרָאָ = מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפָאָ = טרָאָ = שני משמעות, רבוי מתפשוט; מראָ טפָאָ – קב' שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דרָאָ תביר טפָאָ – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מראָ תביר טפָאָ – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מראָ טפָאָ – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספָאָ – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרָאָ סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית – קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ש – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = טראָ – דרוש בפסוק שער, מחצית; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחצית; פָאָ – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 שמות כי תשא ל,יא

שמות כי תשא ל,יא: פֶּלַע הַעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת ה' :

רש"י (יד) מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה - לימדך כאן, שאין פחות מִבְּנֵי עֲשָׂרִים יוצא בצבא ונמנה בכלל אנשים.

רש"י כפשוטו חזר הכתוב ואמר **פֶּלַע הַעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים** וגו', ללמד שרק אלו הראויים להימנות בין הפקודים לצבא ... שהם בני

עשרים שנה ומעלה (במ' א,ג), הם אלו הנותנים תרומת ה' ונמנים במחצית השקל.

תורה תמימה ל, (יד) פֶּלַע הַעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים - מהו **פֶּלַע הַעֵבֶר** - כל דעבד בימא יתן^(ז) [ירושלמי שקלים פ"א ה"ג]: ע"פ ת"ת הערה

(ל) כיון שגם לויים וכהנים היו בין עובדי ים סוף אז גם הם חייבים בתרומת השקלים אף שהלויים לא נמנים מבין עשרים שנה, והכהנים לא

עברו על הפקודים במנין בני ישראל אלא שמשא הלך לפתחי אהליהם ובת קול היתה מודיעה לו מספרם.

ירושלמי (וילנא) שקלים פ"א,ה"ג

מתני' בחמשה עשר בו שולחנות היו יושבין במדינה בכ"ה בו ישבו במקדש משישבו במקדש התחילו למשכן את מי ממשכנין לויים

וישראלים וגורים ועבדים משוחררים אבל לא נשים ועבדים וקטנים וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק אין

ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום אמר ר' יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לא

כי אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן [ויקרא ו טז] וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל

ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו (הם) היאך נאכלין:

ירושלמי (וילנא) שקלים פ"א,ה"ד

מתני' אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אבל אם שקלו מקבלין מידן הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מהן ...

הסבר ע"פ ירושלמי שקלים פ"א, ה"ג,ה"ד

פֶּלַע הַעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים - רביע ... זקף-קטן, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, מוצע שפירושו הוא כך:

מפורש בפסוק ש-**מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה** הראויים להימנות בין הפקודים לצבא **וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת ה'**

בא הפסוק וטעמיו ללמד דברים אחדים בענין תרומת ה'. חובות הראויים, הנחות למתנדבים, דחיית תרומת אנשים מסוימים.

הַעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים - פשוט מקף זקף-קטן,

עַל-הַפְּקָדִים - טעם מקף בתפקיד רב-מצב ילמד (א) שממשכנים מי שחייב ל-**יִתֵּן תְּרוּמַת ה'** ולא נתן מעצמו, (ב) מי מתנדב ליתן

ומקבלים ממנו תרומת ה', (ג) מי לא מקבלים ממנו תרומת ה'. **עַל-הַפְּקָדִים -** זקף-קטן מלמד על פקודים בשתי קבוצות שמקבלים מהם

תרומת ה'. טעם מלת **פֶּלַע** - רביע, מלמד שבכל אחת יש ארבעה פרטים. קבוצה (א) ארבעה ממשכנים אותם אם לא עמדו בחיוב תרומת ה':

לויים, ישראלים, גרים, עבדים משוחררים. קבוצה (ב) המתנדבים שאם שקלו מקבלים מהם תרומת ה': נשים, עבדים, קטנים, ולגבי כהנים

מחלוקת אם חייבים. אמר רבי יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא אמר ליה רבן יוחנן בן זכאי ... [לא כן] אלא כל

כהן שאינו שוקל חוטא.

קבוצה (ג) **מִבְּנֵי** - תביר ממעט מהתורמים שהם בני **עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה** את הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מהן

שמות כי תשא ל,טו: הָעֵשֶׂר לֹא-יִרְבֶּה וְהַדֹּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחְצֵית הַשֶּׁקֶל לְתַת אֶת-תְּרוּמַת ה' לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם:

...הָעֵשֶׂר לֹא-יִרְבֶּה - מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבעה, כאן חמש. ר' אליהו שגב נ"י בשם הגר"א המבזבז (על צדקה) לא יבזבו

יותר מחומש.

טט - כאן לפירוש הגר"א יחלק ממונו בחמש ויתן חמישית לצדקה ויניח ארבע חמישיות לעצמו

השווה **ויקרא בחקתי כז,כח:**

אֶךְ-כָּל-יִחְרֵם אֲשֶׁר יִחְרֵם אִישׁ אִישׁ מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׁחָה אֲחֻזְתּוֹ לֹא יִמְכַר וְלֹא יִנְאַל

כָּל-יִחְרֵם קָדֵשׁ-קִדְשִׁים הוּא ה':

בבלי ערכין כח,א רבי אליעזר אומר המחירים לא יחרים כל רכושו אלא עד כדי שישאיר לו מעט, רבי אלעזר בן עזריה אומר כרבי

אילא שאמר באושא התקינו המבזבז אל יבזבו יותר מחומש (שלא יחרים יותר מחומש מרכושו), היינו שיתור לפחות ארבע חומשים

(חלקים) מרכושו. המלים **מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ** - מ"ם של מכל ממעט ללמד שלא יחרים הכל, **מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ** - רביע, בתפקיד ארבע, מלמד

שיתור לפחות ארבע חלקים מרכושו.

שמות כי תשא ל,טז: וְלִקְחֹתֶיךָ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד

וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ

וְלִקְחֹתֶיךָ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים - גרשיים מונח רביע, כעין יצא ללמד על הכלל, שכסף הכפורים נאסף לאדני המשכן ועשו ממו גם ווין וגם

חצוצרות ומזמרות. ותבנית הכתוב **מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ** - פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בכעין היקש, מקישה מההרחבה

הנ"ל אל הוצאות נוספות מכסף הכפורים, כפי' **ראב"ע פירוש א - הקצר** (טז) **וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד** - כי הנה מפורש הוא

בפרשת 'אלה פקודי' (ראה שמ' לח,כז-כח), כי כל האדנים, גם הוויין, היו מכסף הכיפורים. ויאמר הגאון: אם כן, מה פירוש 'זהב

וכסף' עם 'כל איש אשר ידבנו לבו' (שמ' כה,ב-ג)? והשיב, כי עשו ממנו חצוצרות ומזמרות (ראה מ"ב יב,יד) ואגרטלים, כאשר

מצאנו אלה הכלים בספר עזרא (א,ט), ואם אינם מפורשים חוץ מהחצוצרות (ראה במ' יב,ב). ולפי דעתי, בעבור היות החמשה עשר

דברים (ראה שמ' כה,ג-ז) תרומת נדבה, לא הפריש הכתוב את **הכסף**, כאשר הראיתך בפסוק "אשר ילד לו" (ב'י לה,כו). וטעם

לְזִכְרוֹן - על האדנים (ראה שמ' כו,ט). וקדמונינו ז"ל העתיקו (משנה שקלים א,א), כי מצוה על כל ישראל לתת בכל שנה מחצית

השקל, קודם ניסן, לכפר כל איש על נפשו. ואם לא יתנו, יהיה בהם נגף; ואחר שיתנו אינם חוששים אם ספרם מלכם, שיתנו שנית.

והנה מצאנו עד נאמן על דברי הקבלה: "מדוע לא דרשת על הלויים להביא מיהודה ומירושלם... משאת משה עבד האלהים והקהל

לישראל לאהל העדות" (ראה דה"ב כד,ו). ועוד חזוק לדבר, שאמר "משאת משה עבד האלהים" - על ישראל במדבר. נצורך הכסף -

לתמידין ולמוספין. ויאמר הגאון (רס"ג שמות ע' קצז): בעבור שבא אחרי **כֶּסֶף הַכֹּפָרִים** הכיור (ראה להלן, יח), יוקח ממנו לצורך

הברכה והתעלה; ובעבור שבא אחריו הקטרת, גם היא מכסף הכיפורים תעשה; ובעבור שהזכיר בצלאל והחכמים אחר כן (ראה שמ'

לא,בו), - להורות כי החכמים המלמדים את הכהנים הלכות שחיטה וקמיצה, גם הם יקחו הוצאתם מכסף הכיפורים; ובעבור שאמר

ב"ה טוב טעם ודעת תלמידי (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק = סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מן: פשטא – מוציא מפשט; מרסא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפסא = טרסא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרסא טפסא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפסא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרסא תביר טפסא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מן-רב-מצב של המטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ססא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדטא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ף – יוצא מהענין; קדטא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

מחלליה מות יומת" (שמ' לא, יד) - על פי בית דין - גם בית דין יקח הוצאתו מכסף הכפורים.
ולקחת את-כסף הכפרים מאת בני ישראל - גרשיים מונח רביע, כעין יצא ללמד על הכלל, רלב"ג - מאת בני ישראל לבד -
הנה לא יקחו שקלים מגויים, ואם נתנו, אין מקבלין מהם וגו' וראוי שתדע, כי הכהנים והלויים הם נכללים ב-בני ישראל, ולזה
יתחייבו בשקלים. ואולם הנשים פטורות, שנאמר בני ישראל - ולא בנות ישראל; והעבדים הם גם כן פטורין מזה (ראה משנה
שקלים א, ג), כי אינם מ-בני ישראל, ודינם הוא גם כן כדון הנשים, כמו שהתבאר בשרשים הכלולים (רלב"ג הקדמה לבר', באור
המלות, המקום החמישי)

שמות כי תשא לז - יח: פ [יז] ונדבר ה' אל-משה לאמר:

[יח] ועשית פינור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין-אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים:

(ז, ה) לאמר - נוטריון, לאו אמור וטעמו סלוק בתפקיד הגבלה, כלומר במצוה העשה שבכתוב שאחריו יש לאו המגביל את העשה, שלא
יפסיק הכיור בין המזבח ובין פתח אהל מועד, כפי' רש"י ובין המזבח - מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח אהל מועד; והיה
הכיור משוך קימעה, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר "ואת מזבח העולה שם פתח
משכן אהל מועד" (שמ' מ, כט) - מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד; הא כיצד? משוך קימעה כלפי הדרום; כך שניה
בזבחים (נט, א).

ועוד לאו אמור כפי' רב"ע להלן שלא יכנס באהל עד שירחץ

ועשית פינור נחשת - אזלא-גרש ... תביר, כעין יצא להקל ולהחמיר. להחמיר כפי' רב"ע פי' א - הקצר (יח) והושם בין האהל ובין
המזבח, שישמר, שלא יכנס באהל עד שירחץ.

להקל ולהחמיר כפי' רב"ג ונתת שמה מים - ראוי שתדע, שכבר יחייב בזה המשקה אשר ישימו בכיור, אשר ידבק בו גדר המים;

(להקל) ולזה יתכן שיהיה ממים חיים או מי מקוה, כי אין מתנאי המים שיהיו חיים. ויתכן גם כן שיהיו צלולים או עכורים, כי בכל אחד
מהם יפול שם המים, כשלא יהיה עכירותם באופן שיצאו מגדר המים (ראה זבחים כב, א-ב). (להחמיר) ולזאת הסבה גם כן ראוי שלא
יתערב בהן דבר ישנה מראיהן, כי אז יסתלק מהן שם המים (ראה משנה מקוואות ז, ג); וזה מבואר בנפשו.

ועוד להקל כפי' רמב"ן ... ומן הענין הזה תקנו רבותינו נטילת ידיים בתפלה, שיתכוין לזה כטעם נשיאות כפים. והרחיצה היא המצוה,
אבל הכיור צוה בו (לעיל, יח) להזמנה, ואינו מעכב ולא מצוה, כי ביום הכפורים כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב שהיו
עושים לכבודו (ראה יומא מג, ב); אבל למדנו מן הכיור שצריכה כלי.

שמות כי תשא ללב - לג: [לב] על-בשר אדם לא ייטף ובמתכנתו לא תעשו כמהו קדש הוא קדש והנה לכם:

[לג] איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על-זר ונכרת מעמיו: ס

ירושלמי סנהדרין הנשרפין פ"ט ה"א (וילנה מה ב) שני לאוין וכתר אחד, לאוין חולקין את הכרת. (שמות כי-תשא ללב ולג,)

פי' אור שמחה שני לאוין וכתר אחד. כל מקום שכחבה התורה שני לאוין אע"פ שלא כתבה בהם אלא כרת אחד, כגון סך ומפטם שמן
המשחה דלקמן.

לאוין חולקין את הכרת. אם עבר על שני הלאוין בהעלם אחד חייב שתי חטאות, כדון כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב
חטאת, ואע"ג (טט - וזה גם במצב המיוחד) דשניהם בכרת אחת כיון שכחבה התורה שני לאוין הוי ליה כאילו יש לכל לאו כרת בפני
עצמו

הדא אמרה שני לאוין וכתר אחד חולקין את הכרת. פי' אור שמחה דהא במשנה דריש כריתות קחשיב מפטם לחוד וסך לחוד ואמרינן
בבלי שם (ב) שאם עשה כל הנזכרים במתניתין בהעלם אחד חייב קרבן על כל אחד ואחד, ומוכח דשני לאוין אע"ג דאין עליהם
אלא כרת אחת, הלאוין מחלקים לחייב עליהם שתי חטאות.

(ג, ה) על-בשר אדם לא ייטף - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, ובמתכנתו - קדמא זקף-קטן במלה אחת

פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב ללמד מדוגמת הסך והמפטם לכל התורה כולה, שאע"פ שנאמרים בסך ובמפטם שני לאוין
וכרת אחד ובכל זאת מביא שתי חטאות על עבירת שני לאוין בהעלם אחד, לא כל שכן שמביא חטאות נפרדות על כל לאוין שעבר בהעלם
אחד כדון כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב חטאת.

ובמתכנתו - מטעם זקף-קטן שני לימודים, כפי' רש"י (א) ובמתכנתו לא תעשו כמהו - בסכום סממנין, לא תעשו אחר כמהו

במשקל סממנים הללו לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או ריבה סממנין לפי חשבון מדת הין שמן מותר,

(ב) ואף העשוי ובמתכנתו של זה, אין הסך ממנו חייב אלא הרוקחו (בבלי כריתות ה, א), רלב"ג - ואשר יתן ממנו על-זר - רוצה
לומר: משמן המשחה שעשה משה; ... על-בשר אדם לא ייטף (ראה מש"ת כלי המקדש א, י), ומזה המקום יתבאר, כי הסך ממנו,
אפילו כהן גדול, ענוש כרת. ואולם השעור אשר יתחייבו בו הוא כזית (ראה שם),

ט - לימוד (ב) מתואם אם ובמתכנתו - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מידת מוקדם והוא מאוחר בענין, ללמד שמה שנאמר לפניו על-
בשר אדם לא ייטף היינו דווקא משמן המשחה שעשה משה, אבל [לג] איש אשר ירקח כמהו ... [לב] ... ובמתכנתו בכרת על

העשיה ואינו בכרת על שייסך [לב] על-בשר אדם

על-בשר אדם לא ייטף - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, תבנית של שני לימודים, מלת ייטף בשני יו"דן שניים עוברים הנוסך על אחר
והאיש אשר עליו נוסכים,

(ג, ה) איש - יתיב, בתפקיד דווקא כך אשר ירקח כמהו ... ונכרת מעמיו: - (אתנח) טפסא סלוק, כאילו מתפשט לשני פסוקים.

מועלית שאלה על בבלי כריתות ה - ו כהן ומלך שמשחום בשמן המשחה, מהו שיהיו מעתה זרים אצלו לנסיכה נוספת?

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפנית ההשקפה: אֲתָנָה = סֹקֵן = סוֹף-פֶּסוּק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוּי; מוֹחֵף פֶּשֶׁטָא – מוציא מפשט; מֶרְכָּא = מֶרְכָּא, רבוּי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק; מַמְעֵט, לא ממש; טַפְסָא = טַרְקָא – שני משמעות, רבוּי מתפשט; מֶרְכָּא טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֶרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֶרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מֶקָף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פֶּסֶק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זֶרְקָא סְגוּלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פֶּשֶׁטָא – פשוט, 1; זֶקֶף-קָטָן – 2; זֶקֶף-גָּדוֹל – 3; רִבְעֵי – 4 ... זֶקֶף-קָטָן ... זֶקֶף-קָטָן בחצי פסוק – הקשה; השלישית: (קֶדְמָא – סדר קדמות; אֹרְלָא = גֶּרֶשׁ = גֶּרֶשׁ"ש – יוצא מהענין; קֶדְמָא אֹרְלָא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קַטְנָה – תרס"א – דרוש בפסוק שיעור, מוציאה; תְּלִישָׁא-גָּדוֹלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציאה; פֶּרֶז – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

1.5 שמות כי תשא ל'יא

שמות כי-תשא ל'לד: וַיֹּאמְרָה ה' אֶל-מֹשֶׁה קח-לָךְ סַמִּים נֹטָף וּשְׁחַלְתָּ וְחַלְבָנָה סַמִּים וּלְבָנָה זָפָה בְּדָבָר יְהוָה:

בבלי כריתות וב, א"ר יוחנן: "א סממנין נאמרו לו למשה בסיני. אמר רב הונא: מאי קראה? (שם' תשא ל'לד) קח-לָךְ סַמִּים – (מיעוט רבים) נֹטָף, וּשְׁחַלְתָּ וְחַלְבָנָה – הא חמשה, ו- סַמִּים אחריו חמשה - הא עשרה, וּלְבָנָה זָפָה חד - הא חד סרי. ואימא (הגמרא שואלת על ר' יוחנן שאולי נדרוש הפסוק כלהלן) סַמִּים - כלל, נֹטָף וּשְׁחַלְתָּ וְחַלְבָנָה - פרט, סַמִּים - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר שקוטר ועולה וריחו נודף (כעין אד - ענן, עולה וריחו מתפשט, ולא הגביל לריח טוב או רע), אף כל דבר שקוטר ועולה וריחו נודף!

וכ"ת (וכי תימא (תאמר)), (בירור למה צריך פרטים אחדים) א"כ לכתוב קרא חד פרטא! לאיי (באמת), מיצרף צריכי, (צריכים שלושה הפרטים) דאי כתב נֹטָף, ה"א: מין אילן אין, אבל גידולי קרקע לא, מש"ה כתב וּשְׁחַלְתָּ; ואי כתב וּשְׁחַלְתָּ, ה"א: גידולי קרקע אין, אבל מין אילן אימא לא, משום הכי כתב נֹטָף; וְחַלְבָנָה לגופיה אתא, מפני שריחה רע! א"כ (אם כן, שהלימוד בכלל ופרט אז) מ- קח-לָךְ נפקא ליה (ע"פ ערוך גבר, בשיטת רש"י, מסקנת הגמרא שלר' יוחנן הכלל קדמאה נלמד מ-קח-לָךְ).

(דוחה שסמים שני הוא שני סמים) (הגמרא מציגה שאלה חדשה) ואימא: סַמִּים בתראי תרין נינהו כסמים קדמאי (אולי תאמר שה"סמים" השני משמעו כמו הראשון שני מיני סממנין)! א"כ, נכתוב סמים בהדי הדדי (זה ליד זה), וסוף נכתוב נטף ושחלת וחלבנה.

(הגמרא מציגה הדרישה בכלל ופרט וכלל מברייאתא) דבי רבי ישמעאל תני (למדו הברייאתא הבאה): סַמִּים - כלל, נֹטָף וּשְׁחַלְתָּ וְחַלְבָנָה - פרט, סַמִּים - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר שקוטר ועולה וריחו נודף, אף כל דבר שקוטר ועולה וריחו נודף; או אינו אלא כלל בכלל ראשון ופרט בפרט ראשון? אמרת: לאו, הא אין לך עליך לדון בלשון אחרון אלא בלשון ראשון. (עד כאן הברייאתא)

(וחזר ומבאר הברייאתא) אמר מר: או אינו אלא כלל בכלל ראשון (קושיה א' ותירוצה) ופרט בפרט ראשון (קושיה ב' ותירוצה)? אמרת: לאו, הא אין עליך לדון (הפסיק לפני סוף הברייאתא). מאי קושיא (מה היה קשה לברייאתא בקושיה א')? הכי קא קשיא ליה (לתנא של הברייאתא, אולי ה- סַמִּים בתראי (השני משמעו) תרי כי סַמִּים קדמאי תרין (כמו הראשון שמשמעו שתיים)! הדר ושני כדשנין (חזר ותיירץ כמו שתירצנו מקודם, שאם משמעו שתיים, שיכתבו זה ליד זה), דא"כ, נכתוב קרא סמים נטף ושחלת וחלבנה.

ומאי פרט בפרט ראשון (מה היה קשה לברייאתא בקושיה ב')? הכי קא קשיא ליה: מיני אילנות ילפי מן נֹטָף, וגידולי קרקע ילפי מ-שְׁחַלְתָּ, ולילפי נמי מ-וְחַלְבָנָה זָפָה דאיתי בחד צד, דניתיה דבר שריחו נודף ואע"פ שאין קוטר ועולה (שנביא מדבר שריחו מתפשט אבל אינו מיטמר)! הדר אמר: א"כ, נכתוב קרא ל-וְחַלְבָנָה זָפָה במיצעי (ביחד עם השלושה) ותילף מינה. אי כתביה לְבָנָה זָפָה במיצעי הויין תרי עשר (2 מסמים (א) 4-1 מפרטים, וסמים (ב) מכפיל ב-2 סה"כ יהיה 12)! אם כן, נכתוב קרא (שיהיה כתוב) לְבָנָה זָפָה במיצעי (בשלישית) וְחַלְבָנָה לבסוף (ומזה שלא כתוב כך, משמע שהשלישית קוטר וכך כל העשר צריכים להיות מיטמרים, אבל הלבונה שאינה צריכה להיות מיטמרת, כתובה לעצמה). ריש לקיש אמר (עוד תירוץ): מגופה, מה לשון קטרת? דבר שקוטר ועולה.

(אגדתא שהיא גם הלכה בענין החלבנה, והיא רמז לפנימיות ענין הקטורת) א"ר חנא בר בונא א"ר שמעון חסידא: כל תענית שאין בה מפורשי ישראל אינה תענית, שהרי חַלְבָנָה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני קטרת. אביי אמר, מהכא: (עמוס יז), וְאָגְדוּ עַל-אֲרָצוֹ יִסְדָּהּ ומאי פרט בפרט ראשון – אם תקח את הפרט העצמאי "לבונה זכה" ותכניס לפרט של ה"כלל ופרט וכלל" אז תתקבל תוצאה שונה ממה שהגמרא יודעת מה צריכה להיות התוצאה, ולכן נדחה.

כלל בכלל ראשון – משמעו שבמקום אחד כלל ופרט ובמקום אחר כלל בתראה. גמרת שוטנשטיין מביאה הנוסח – כלל בכלל ראשון – משמע שני סממנין ועוד שני סממנין.

ערוך לנר בבלי כריתות וב, בגמרא דבי ר' ישמעאל תנא. לפי הנראה מהסוגיא פליגי ר' יוחנן ותנא דבי ר"י. לר"י אתא קרא למנין י"א וא"כ לית לן כלל ופרט וכלל לדרוש דבעינן מקטר ועולה וריחו נודף (לפי הסבר זה אין חובה לדרוש שהסימנין יהיו קוטר ועולה וריחו נודף) ולתנא דבר"י דדרש בכלל ופרט לית לן קרא למנין י"א (לא דורש י"א דווקא, אלא שיהיו קוטר ועולה וריחו נודף)

אכן לא תן דעת רש"י בדבדברי ר"י פירש דבעינן קוטר ועולה מכלל ופרט (לרש"י ר"י לומד בכלל ופרט ויש חובה לתכונות קוטר וגו'), ובדבדברי תנא דבי ר"י פירש (רש"י): דבעינן י"א ולכן הנראה לפי דברי רש"י דפירוש הסוגיא הוא דמר אמר חנא ומר אמר חנא ולא פליגי דודאי גם לר' יוחנן צריך לדרוש כלל ופרט כיון דכתיב קח-לָךְ לכלל כדאמר (בגמרא) "א"כ (הכלל) מ- קח-לָךְ נפקא (יוצא ונלמד הכלל)" ולכן גם לר' ישמעאל ע"כ (על כרחך) דרשינן סַמִּים למנין הסמים דאי לכלל מ-קח-לָךְ נפקא כדאמר השי"ס לר' יוחנן (בשיטת רש"י).

אלא דק"ל דע"כ (דקשה לי, כי על כרחך) ר' ישמעאל לא דרש כו' יוחנן דהנה כבר הקשה ה-בִּרְכַת הַזֶּבֶחַ אהא דקאמר בגמרא נכתוב סמים בהדי הדדי וסוף נכתוב נטף דהא בעינן סַמִּים שני לכללא בתרא ותירץ דמה דקאמר בגמרא דוסוף נכתוב נטף לאו דוקא הוא אלא דבתחלה נכתוב נטף ולבסוף סמים סמים ע"ש. ולענ"ד דוחק לומר כן (שהנטף וגו' יהיה מקדים) ולהפך דברי הגמרא ועוד ק"ל (קשה לי לפי שיטת רש"י) על הגמרא איך שייך לדרוש מ-סַמִּים בתרא מנין ה' כיון דצריך לכתוב משום כלל (איך רש"י מחבר שיטת ר' יוחנן

שהמלה משמעה 5, עם שיטת תנא דבי ר' ישמעאל שמשמע המלה כלל בתרא), בשלמא (מילא) מ-סַמִּים קמא לא קשיא כיון דמזה לא דרשינן רק שנים שהוא מיעוט רבים ולכן אף דאתי לכלל מ"מ בציר משנים לא הוי (שני תפקידים למלת סַמִּים הראשונה: (א) מנין כי ממשמעות הלשון מיעוט רבים 2, (ב) כלל קדמאה) אבל למידרש מיני (ממלת) סַמִּים (השניה) כי הני מנ"ל (מניין לו) לומר כן כיון דצריך לכלל.

ולכן נלענ"ד ע"פ מה דאמרינן בשבועות (ה ב) כל מקום שאתה מוצא ב' כללות הסמוכות זה לזה הטל פרט ביניהם ודנם בכלל ופרט וכלל ע"ש ולכן שפיר קאמר הכא בדיוק דא"כ לכתוב סמים בהדי הדדי והדר פרט כיון דודאי בלא סמים בתרא כבר ידעינן לדרוש כלל ופרט וכלל מ-קח-לָךְ ו-סַמִּים קמא דאף דכתיבי בהדי הדדי מ"מ הטל פרט ביניהם ולכן אם לא רצה הכתוב לרבות מ-סַמִּים בתרא חמש ה"ל למיכתב אצל סמים קודם הפרט דאז ודאי לא הוי דרשינן מיני' אלא כסמים קמא שנים (והתוצאה הייתה 2 + 2 + 3 + 1 = 8) ומדכתיב אחר הפרט ולכלל לא מצרכינן דכבר ידעינן מ-קח-לָךְ סַמִּים לכן דרשינן מיני' חמש כי הני כן נלענ"ד פ"י הסוגיא.

טט – אם קח-לָךְ ו-סַמִּים הם כלל וכלל ו-נֹטָף וּשְׁחַלְתָּ וְחַלְבָנָה הם פרט אז יש רק חמשה סמנין שחייבים בתכונות קוטר ועולה וריחו נודף, ואילו החמישה הנוספים לא חייבים בכך. קושיה –גגלה שגם האחמשה האחרים בעלי תכונות.

אכן מעתה ק"ל (קשה לי (על רש"י)) איך אפשר דר' ישמעאל סבר כו' יוחנן א"כ (אם כן) דרש המנין ג"כ מ-סַמִּים בתרא וע"כ (ועל כרחך) דרש כלל ופרט וכלל מקח לך קמא והטל פרט ביניהם ואיך אפשר לומר כן לתנא דבי ר"י הא הוא ס"ל בשבועות (שם) דהיכי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סִלְקִים – סוף-ספוק (נקראים קוטרס ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מוֹדֵף פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מִרְכָּא = מאריך; רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק; מַעֲטָא – לא ממש; טַפְסָא = טרָקָא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מִרְכָּא טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה
היא רק על חלק מפרטיה; מִקָּף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סִסְק – סודר שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא טַפְסָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְף-קָטָן – 2; זִקְף-גָּדוֹל – 3;
רִבְעִי – 4; ... זִקְף-קָטָן ... זִקְף-קָטָן בחצי ספוק – הקש; תְּשִׁילִישִׁי – קִדְמָא – סדר קדמות; אֲזֵלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשִׁי – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֲזֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק בבענין חלק מ"ג מדות ד' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קָטָנָא – תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוֹחֲזֵף; תְּלִישָׁא-גָּדוֹלָא = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוֹחֲזֵף; פִּרְז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

דכותי ב' כלימים בהדי דרשינן ברבוי ומיעוט ולא בכלל ופרט וא"כ איך נקט הכא כלל ופרט וכלל וצ"ל דר' ישמעאל דרשה
הפשוטה נקט סוגיא הש"ס בכל מקום כמו שכתבו התוספות במועד קטן (ז א) דודאי אי לא מצרכינן סמים בתרא למנין (חמש) הוי
הדרשה פשוטה לדרוש מסמים קמא ובתרא כלל ופרט וכלל, אבל (כיוון שלשיטת ר' ישמעאל צריך מלת סָמִים שני עבור המספר חמש) השתא
באמת דרשינן רבוי ומיעוט וא"ל ד"כ (ואין להקשות שאם כן) ה' לו לר' ישמעאל לרבות יותר (ממה שמברין בכלל ופרט וכלל), דלמא (אז
אולי (א)) אין כאן לרבות דבר שיהי' עכ"פ דומה קצת למעוט (נטף וגו', ו-ב)) או שמא באמת ס"ל לר' ישמעאל דלא בעינן דוקא
(התכונות) קוטר ועולה וריחו נודף (הנדרשות בגלל הלימוד כלל ופרט וכלל) אלא לפי האמת בחדא סגי (תכונה אחת בכל סממן מספיקה).
(ולכן מסקנת ערוך לנר) ואם כי הסוגיא לפי דברי דבי ר' א"י אכתב קצת דוחק היא, עכ"פ דברי ר' יוחנן א"ש (בשיטת ר"ש שמחבר ר"י עם ר'
ישמעאל, אתי שפיר, (מסבירים טוב) ע"פ סוגיא דשבועות הנ"ל (ויוצא שמלת סָמִים שני עבור המספר חמש, ועבור כלל בתרא) והתימא מהרב
בעל ברכת הזבח שהעלים עין מסוגיא דשבועות שם:

ויאמר – תרסא בתפקיד שיעור כגמרא א"ר יוחנן: י"א סממנין נאמרו לו למשה בסניי. כלומר שבקטורת יהיו י"א סממנין ותכונות עשרה
מהם לפי הפרט שקוטר ועולה וריחו נודף, ועוד לבונה זכה. אבל אפשר שזה גם רמז לשיעור כל סממן.
ע"פ ערוך לנר בבלי כריתות ו,ב ... לשון נאמר למשה מסיני שייך גם אם מקצתו נכתב בקרא דהרי הכא קאמר ר"י י"א סממנין נאמרו
למשה מסיני וד' מהם כתובים בפ"י וכן מדוייק לשון הרמב"ם הל' כלי מקדש (פ"ב ה"א) שכתב הקטרת נעשית וכו' ונתפרשו בתורה
ארבעה מסממני' והם נטף ושחלת וחלבנה ולבונה ושאר סממני' הלכה למשה מסיני אחד עשר סממנין נאמרו לו למשה מסיני עכ"ל
הרי שדייק אאותן שלא נכתבו לומר שהם הל"מ וכשכולל כל י"א יחד כתב הלשון נאמרו לו למשה מסיני ... ארבעה סממנין פורטו
ועל השאר יש דעות שנאמרו ולא פורטו או לא נאמרו והם צריכים להבחר לפי תכונות הפרט.
שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א,ג, רבי יוחנן פתר קרייה בקטרת בית אבטינס, צרור המור זה אחד מאחד עשר סממנין שנותנין בה,
רבי הונא אמר לה (שמות ל') **ויאמר ה' אל-משה קח-לך סמנים** הרי ב', **נטף** ו **ושחלת וחלבנה** הרי ה' **סמנים** אי תימר דאיןון
תרין והלא כבר נאמר **סמנים, פד פדד** יתנה תן חמשה כנגד חמשה הרי עשרה, ולבונה זכה הרי אחד עשר, מיכן בדקו חכמים ומצאו
שאין יפה לקטרת אלא אחד עשר סממנים הללו בלבד, בין שדי ילין, שהיתה מצומצמת בין שני בדי הארון, (ש"ש א,ד) **אֲשַׁפֵּל הַכְּפָרוֹ**
שמכפרת עוונות של ישראל, אמר רבי יצחק **אֲשַׁפֵּל** שהיתה מתמרת ועולה עד הקורות ואחר כך פוסה ויורדת כ-**אֲשַׁפֵּל הַכְּפָרוֹ** המכפרת
עוונותיהם של ישראל, עכ"ד. **תורה שלמה [קפ]** ... לשיטת הרמב"ם י"א סמנים המה הל"מ ... וחכמים בדקו כמה מינים ונוכחו לדעת
שאין ... קוטר ועולה וריחו נודף כמו י"א סמנים שנאמרו למשה בסניי.

קח-לך – מקף כרב-שלב (א) נמנו בשמותם, (ב) בדוק מי הם הסממנים המתאימים לשמות ובעלי התכונות קוטר ועולה וריחו נודף
הנלמדות מהפרט שבמידה כלל ופרט וכלל. ואילו מהמלים **קח-לך** נלמד את הנאמר ב-**בבלי יומא ג,ב** - תניא, ר' יאשיה אומר קח לך
משלך, ר' יונתן אומר משל צבור, ומה ת"ל קח לך כביכול משלך אני רוצה יותר משלהם.
ה אל-משה – קדמא ואזלא, רמז לדרוש כתוב לפי סדר מסוים בכלל ופרט וכלל, כפ"ר ש"י שחיבר את ר' יוחנן עם ר' ישמעאל.
דרך (א) **סמנים** – כלל, **נטף** ו **ושחלת וחלבנה** – פרט, **סמנים** – חזר וכלל, **כלל ופרט וכלל**
סמנים – הראשון – (א) מיעוט רבים שני סממנין (ב) כלל קדמאה, **סמנים** – השני בשני תפקידים: (א) כלל בתראה של כלל ופרט וכלל
ללמד שכל הסממנין (פרט ללבונה זכה הכתובה לעצמה) יהיו קוטר ועולה וריחו נודף (נראה כקוטר, עולים, בעלי ריח (טוב או רע)
מתפשט). (ב) בתפקיד מנין חמישה סממנין נוספים. כאשר **סמנים** בתראה בטעם טפחא בדומה לכלל בתראה בכתובים אחרים.
דרך (ב) ע"פ הסבר "**ערוך לנר**" בגמרא **קח-לך** – כלל קדמאה בלשון סתמי, **סמנים** – הראשון – ממשמעות הלשון מיעוט רבים שני
סממנין, גם עבור כלל בתראה. מתקבל כלל וכלל ופרט שמקובל לדרוש אותו בכלל ופרט וכלל (היינו הטל הפרט בין שני הכללים). ואז
סמנים – השני אינו נדרש כמיעוט רבים שניים, אלא כמרבא על החמשה הקודמים עוד חמשה.

נטף וושחלת – מהפך פשטא בד"כ ללא פסק ביניהם. תפקיד הפסק להדגיש שמדובר בשם (ענין) דומה אך במשמעות שונה. אכן זהו
לימוד הגמרא דאי כתב **נטף**, ה"א: מין אילן אין, אבל גידולי קרקע לא, מש"ה כתב **ושחלת**; ואי כתב **ושחלת**, ה"א: גידולי קרקע
אין, אבל מין אילן אימא לא, משום הכי כתב **נטף**;
נטף וושחלת מייצגים גידולי קרקע, אבל הנתף מייצג אילנות, השחלת מייצג שאר גידולי קרקע וי"א שבהן נכללים גם מיני שבלולים
הצמודים לקרקע ויונקים ממנה.
נטף – פסק מצייר עליית ענן הקטורת, **ושחלת** – פשטא מצייר התפשטות ענן הקטורת בהגיעו לתקרת קה"ק. **ושחלת** – זקף-קטן
כשני תפקידים (א) בעלת ריח מתפשט (אמנם ריח רע) (ב) ע"פ **כריתות ו,ב**, אמר ר' חנא בר ביזא א"ר שמעון חסידא כל תענית שאין
בה מפורשע ישראל אינה תענית וב-**תו"ש [קפא]** ... ושם שמים מתעלה ומתקדש כי חוזרין בתשובה (רבנו גרשם, רב"ה) ... כאן **ושחלת**
– זקף-קטן – מתאים לדרושים שזקף-קטן משמעו הזדקף, המתאים לבעל התשובה. **ש"ע או"ח הל' יום הכפורים סימן תריט סעיף א**
ליל יום הכיפורים נוהגים (א) <א א שאומר שליח צבור: בשיבה של מעלה ובישיבה של מטה, >ב< על דעת המקום ועל דעת הקהל, אנו מתירין
להתפלל עם [ב] העבריינים.

ודומה ל- (י' **אח"מ טז,ג**) ... **וכסוהו ענן הקטרת את-הכפורת** בקריאה עם פסק רמז לענן הראשון, פסק מצייר היתמרות הקטורת כקורה ישרה
כלפי מעלה, **ענן הקטרת** – מונה רביע מצייר ארבעה כיוונים של התפשטות מתחת תקרת קה"ק, ירידה לאורך הכתלים והתפשטות על
רצפת קה"ק ואז זה (ש"ש א,ד) **אֲשַׁפֵּל הַכְּפָרוֹ** המכפרת עוונותיהם של ישראל. (ברוך שכיוונתי לסוף נתחומא תצוה מזבח הקטורת)

ב-**בבלי כריתות ו,ב** הגמרא דורשת (שמות תשא לז,ד) **קח-לך סמנים** א"ר יוחנן: י"א סממנין נאמרו לו למשה בסניי.
ואילו ב-**בבלי כריתות ו,א** נמנים י"א סממנין ועוד חמש תוספות. י"א סממנין: פיטום הקטרת, הצרי והציפורן והחלבנה והלבונה משקל
שבעי' של שבעים מנה, מור וקציצה שיבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, הקושט שנים עשר, קילופה שלשה,
וקנמון תשעה,
עכשו הגמרא מונה חמש תוספות ויש להן רמז בתבנית הטעמים של אותן כתוב
. **קח-לך סמנים** – מונה רביע, אלו חמישה מיני תוספות לקטורת – (טט – א) בורית כרשניה תשעה קבין, (טט – ב) יין קפריסין סאין
תלתא וקבין תלתא ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חורירין עתיק, (טט – ג) מלח סודמית רובע הקב, (טט – ד) מעלה עשן כלשהו,
(טט – ה) רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא. ואם נתן בה דבש - פסלה. חיסר אחת מכל סממניה - חייב מיתה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סֹלֶק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מוֹקֵף פֶּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָקָא = מאריך, רבוי; דִּרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע, לא ממש; טַפְסָא = טרףא – שנוי
משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָקָא טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דִּרְגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָקָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָקָא טַפְסָא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מֵקָף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פֶּסֶק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זֶרְקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פֶּשְׁטָא – פשוט, 1; זֶקֶף-קָטָן – 2; זֶקֶף-גָּדוֹל – 3;
רְבִיעַ – 4; ... זֶקֶף-קָטָן ... זֶקֶף-קָטָן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֹלָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֶשׁ־בַּ – יוצא מהענין; קִדְמָא אֹלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קַטְנָה = תֵּרְסָא –
דרוש בפסוק שער, מוציאה; תְּלִישָׁא-גָּדוֹלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פֶּרַח – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

פנימיות ענין נִטְרָף ו וְשִׁחְלֵת וְחִלְבְּנָה

הגמרא שקלה להעביר וְחִלְבְּנָה זָכָה מסוף הכתוב לתוך הפרטים או להחליף עם וְחִלְבְּנָה ודחתה זאת מפני שלא יתקבלו י"א סממנין. מה החשיבות של י"א סממנין? בשביל פנימיות של הענין נתבונן בכתוב נִטְרָף ו וְשִׁחְלֵת וְחִלְבְּנָה ר"ת בלי ו"ו החיבור נ' ש' ה' עולה נח"ש וס"ת פ' ת' ה' עולה פת"ה, פתוי הנחש לחוה ולאדם הוריד י"א ניצוצות קדושה (אחד מאור המקיף ועשר מעשר ספירות דאצילות) אל הקליפות.

זה הוריד את העולמות ותיקונו ע"י היפוך סדר ר"ת (המרומז בטעם מהפך) חש"ן והגיל' העולה משי"ח. הקטורת התיקנית עוצרת את מלאך המות הוא בטוי של הנחש, כנאמר ב-במדבר קרח יז, [יא] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-הַמִּטְהָר וְתֵן-עֲלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשֵׁים קִטְרֹת וְהוֹלֵךְ מִתְּהָא אֶל-הַעֲדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי-יֵצֵא הַקָּצֵף מִלִּפְנֵי ה' הַתֵּל הַגָּדֹל: [יב] וַיִּקַּח אֶהֲרֹן פְּאֶשְׁרוֹ דָּבָר מֹשֶׁה וַיִּרְץ אֶל-תּוֹד הַקֶּהֶל וְהִגֵּה הַתֵּל הַגָּדֹל בְּעֵם וַיִּתֵּן אֶת-הַקִּטְרֹת וַיִּכַּפֵּר עַל-הָעָם: [יג] וַיַּעֲמֵד בֵּין-הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַיַּעֲצֵר הַמַּגָּפָה:

בסיכום אין להחליף בין חִלְבְּנָה ובין-לְחִבְנָה זָכָה (א) כי לא מתקבלת התוצאה ההילכתית הראויה (ב) כי בפנימיות ענין הקטורת (א) ע"י הדרישה במידת כלל ופרט וכלל ה-חִלְבְּנָה המייצג את פושעי ישראל בגלל ריחו הרע, מוקף בכלל ישראל המשפיעים עליו לחזור בתשובה ונמצא שם שמים מתעלה ומתקדש. (ב) רק באופן הנדרש כלל ישראל זוכה לכפרה והיא גם מכפרת על כל הבריאה.

בדרך מליצה נִטְרָף ו הנחש הלך זקוף כעין טעם פסק ופסקו רגליו ונהפך (טעם מהפך) הולך על גחונו. חִלְבְּנָה – גי' המ"ן

שמות כי-תשא ללד: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה קַח-לְךָ סַמִּים נִטְרָף ו וְשִׁחְלֵת וְחִלְבְּנָה סַמִּים וְחִלְבְּנָה זָכָה בְּרַבְרָב וְהָרָה:

וַיֹּאמֶר – תֵּרְסָא, רמז שבתוך מלת וַיֹּאמֶר – מרומזים י"א סממנין ואחד מהם מו"ר, תֵּרְסָא תרמז גם לשיעורי הסממנין קַח-לְךָ סַמִּים – מוֹנָה רְבִיעַ, כעין שתי רביעיות (טט – א) הצרי והציפורן והחלכונה והלכונה משקל שבעי' של שבעים מנה, (טט – ב) מור וקציעה שיכולת נרד וכרכום משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, נִטְרָף ו וְשִׁחְלֵת וְחִלְבְּנָה מרמזים איך שהו ל- הקושט שנים עשר, קילופה שלשה, וקמנון תשעה,

ה' אֶל-מֹשֶׁה – שלוש מאות וששים ושמונה מנים היו בה – הוי"ה ועוד מש"ה עולה 26 + 345 = 371, פחות שלוש המלים = 368 שלוש מאות וששים וחמשה מנים כמנין ימות החמה (יום הכפרים גי' שנ"ה (355) שנת לבנה (יום הכיפורים גי' שס"ה (365) שנת חמה, כיפורים גי' שס"ה (366) שנת חמה מעוברת

נכתב ע"י הרב א"מ פערל

במנחת חינוך מצוה ק"ג מביא מחלוקת ראשונים האם כל אחד עשר הסממנים נתנו שמותם למשה מסיני או שרק הארבעה המפורשים בתורה הם מוכרחים ואסור לשנותם אבל שבעה האחרים יכול להביא איזה סם שיראה לו טוב ובלבד שיהיו סך הכל אחד עשר סממנים.

שיטת הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ב,ה"ב) שכל האחד עשר נאמרו למשה מסיני, שיטת רש"י שרק הארבעה שמותם נפרשו (רש"י כריתות ו' ב'). כריתות ו' ב' י"א סממנים; או מידת כלל ופרט וכלל ללמוד מארבעה סממנים המנויים אל השאר ע"פ שמות כי-תשא ל" ל"ד וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה (תלישא-קטנה קדמא אולא) האם יש להבין הרמב"ם שהקב"ה אמר לו י"א הסממנים בשמותם או שאמר לו במידת כלל שיהיו י"א סממנים ואיך יקבעם זה בשיטת רש"י הפרטים ומרבה אותם ע"י הכלל בתראה.

עוד מחלוקת מצינו בענין הקטורת האם נתינת סם "מעלה עשן" מעכב ואם חסרו חייב מיתה או שאינו מעכב ואינו אלא הידור מצוה. המנחת חינוך הביא דברי המר"ן הב"י שאין "מעלה עשן" מעכב, והביא דברי המשנה למלך שכתב שביה"כ מעכב ושאר ימי השנה אינו מעכב. והביא דעת השער אפרים דנתינת עשב ששמו "מעלה עשן" מעכבת אבל יש בזה כמה סוגי עשבים ואין מעכב מין מסוים, וכתב המנחת חינוך דבתוספות ישנים ביומא משמע מפורש כדברי השער אפרים.

והנה הקשה ר' זלמן פישר, מדוע לא נמנו י"ב סממנים כיון שמעלה עשן מעכב? ותירצנו דכיון שלא נתפרש מינו ויכול להביא מעלה עשן מכל סוג שהוא לכן לא נחשב בי"א הסממנים, והקשה ר' זלמן דבשלמא לשיטת הרמב"ם שכל הי"א נתפרשו למשה מסיני שפיר אפשר לתרץ כך, שמעלה עשן לא נתפרש ואינו בכלל הי"א,

אבל לשיטת רש"י דגם הז' סממנים לא נתפרשו מדוע לא נחשב מעלה עשן בכלל הי"א סממנים, ועל כרחנו נצטרך לומר דלשיטת רש"י אין חובה לתת מעלה עשן, אלא ביום כיפורים בלבד וכתירוצו של המשנה למלך,

עוד יש לתרץ במעלה עשן אינו נותן ריח לכן לא נמנה בי"א סממנים,

הרמב"ם עבודה, הלכות כלי המקדש והעובדים, פ"ב, ראה משנה למלך, מנחת חינוך ק"ג "דם חיה" בענין האם סם המוסק (ס' שואית) מבעל חיים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשערות: א. תחנה – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוסף פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרפא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מציצה, תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

מגלת אסתר ה'ג:

וְכָל־זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵה לִי בְּכָל־עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת־מַרְדֵּכִי הַיְהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמְּלָךְ:

המן חושב שהוא מצליח אבל עבודתו המוסתרת למרדכי מפריעה לו ופיו מכשילו **וְכָל־זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵה לִי** – ס"ת ה-ו-ה-י צירוף שם הוי"ה לחודש תמוז שבו הובקעה חומת ירושלים בבית ראשון ובבית שני. בספר בית ישראל ולב שמחה מצוין צירוף הוי"ה זה (הרב א' לב).

במידה כנגד מידה

מגלת אסתר ו'ג:

וַיֹּאמֶר הַמְּלָךְ מַה־נַּעֲשֶׂה יָקָר וַנְדוּלָּה לְמַרְדֵּכִי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמְּלָךְ מְשַׁרְתָּיו לֹא־נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר:

עַל־זֶה – מקף בתפקיד צירוף שתי המלים לכעין מלה אחת.

וַנְדוּלָּה לְמַרְדֵּכִי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ – ס"ת בעזרת תפקיד המקף הנ"ל ה-י-ה-ו צירוף שם הוי"ה לחודש טבת שבו הוטל המצור על ירושלים בבית ראשון, שבו שנים אחדות לפני כן נלקחה אסתר לאחשורוש. החודשים תמוז וטבת נחשבים החדשים הקשים לישראל בהם שיא ההסתרה ובשניהם מופיעים צירופי שם הוי"ה ללמדנו על ההשגחה הפרטית כמאמר ר' נחמן "ואפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה בודאי גם שם נמצא השם יתברך, גם אחרי הדברים הקשים העוברים עליך אני עומד"

מגלת אסתר ו'ג:

וַיֹּאמֶר הַמְּלָךְ מַה־נַּעֲשֶׂה יָקָר וַנְדוּלָּה לְמַרְדֵּכִי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמְּלָךְ מְשַׁרְתָּיו לֹא־נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר:

ראה **מגלת אסתר ה'ג:** **וְכָל־זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵה לִי בְּכָל־עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת־מַרְדֵּכִי הַיְהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמְּלָךְ:**

וַיֹּאמְרוּ – קדמא ואולא במלה אחת, כעין שיוון שכולם אמרו אותו דבר, נגד רצונם כי **"ספרי דאגדתא על אסתר – מדרש פנים אחרים**

(בובר) נוסח ב, פרשה ו", א"ר לוי בנו של המן היה נוטרו של מלך, (ואולי עוד בנים) וההשגחה הפרטית המתגלה בשם הוי"ה בס"ת

וַנְדוּלָּה לְמַרְדֵּכִי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ מכריחה אותם לכך.

מגילת אסתר ו'ה: **וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמְּלָךְ אֵלָיו הִנֵּה הֵמָּן עֹמֵד בְּחֻצַּי וַיֹּאמֶר הַמְּלָךְ יָבֹוא:**

וַיֹּאמְרוּ – קדמא ואולא במלה אחת, כעין שיוון שכולם אמרו אותו דבר,

מגילת אסתר ו'ו:

וַיָּבֹוא הֵמָּן

וַיֹּאמֶר לוֹ הַמְּלָךְ מַה־לַּעֲשׂוֹת בְּאִישׁ אֲשֶׁר הַמְּלָךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ

וַיֹּאמֶר הֵמָּן בְּלָבוֹ לְמִי יִחַפֵּץ הַמְּלָךְ לַעֲשׂוֹת יָקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי:

ראה **בבלי מגילה ז,א** **וַיֹּאמֶר הֵמָּן בְּלָבוֹ** ר"א אומר שדבר זה נאמר ברוח הקדש. אפשר שגלוי נבואי זה מרומז בתבנית הטעמים של הכתוב **הַמְּלָךְ מַה־לַּעֲשׂוֹת בְּאִישׁ** – זקף קטן זקף-גדול זקף-גדול המרמז בתורה לגלוי אלקי גדול מיוחד מאד. מכאן עוד ראייה שמגילת אסתר נאמרה ברוח הקודש.

הַמְּלָךְ מַה־לַּעֲשׂוֹת בְּאִישׁ – גי' 95 (מתקן את המ"ן = 95) + 45 + 806 + 313

או 95 + 313 = 408, הפרש מתקע"ו 408 – 576 = 168

אוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך זצ"ל 408 – ת"ח, כגון מאורעות ת"ח ות"ט באלף החמישי, צו"ם קו"ל ממון, הוד"ו לה" כ"י טו"ב כ"י לעול"ם חסד"ו

168 – פגיע"ה (כגון תפילה), בנפו"ל (אויבך אל תשמח), סח"ק (בא"ת ב"ש- חס"ד). (ראה בזוה"ק פ' בראשית כ'), אימ"א עילא"ה:

פרקי דרבי אליעזר (היגר) – "חורב" פרק מט ... אמ' לו המן והלא כתוב בתורה **בנפול** אויבך אל תשמח, אמר לו רשע בישראל כתוב זה, אבל באומות העולם ואתה על במותימו תדרוך,

ספרי דאגדתא על אסתר – מדרש פנים אחרים (בובר) נוסח ב, פרשה ו ... הוא ששמואל אמר לשאול שראה בנבואה מספד הזה, ויאמר שמואל ומה קול הצאן הזה באזני (ש"א = שמואל א' = טו יד), ושמע הקדוש ברוך הוא את תפילתך ואת תפלת מרדכי, ועליהם אמר דוד כי רגע באפו חיים ברצונו וגו' (תהלים ל ו)

... א"ל מרדכי ברכי כשלו **מְצוֹם**, ובשרי כחוש משמן (תהלים קט כד), שהתענית עליך ועל ביתיך, ואין בי כח לישב על הסוס, השפל במותיך, ואדרוך עליהן, ואבוא על הסוס, מיד כרע המן לפני מרדכי, ונתן מרדכי רגלו על צווארו של המן, ונגע פיו של המן לארץ, אמר מרדכי הבטיחנו הקדוש ברוך הוא כשאנו עושים רצונו כתיב אשריך ישראל מי כמוך וגו' ואתה על במותימו תדרוך (דברים לג כט), כשעלה מרדכי על הסוס, היו הכל מקלסין לפניו, ואבוקות דולקות כנגדו, והוא אומר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (תהלים קיח א), עד שהוא גומר כל הפרשה כולה, והן עונין אחריו, א"ר לוי המן קרא **בְּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמְּלָךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ**, וישראל עונין לא המלך שבארץ, אלא המלך שבשמים, בתו של המן הציצה בעד החלון, וראתה אותו באותו קלון ונפלה ומתה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפיסת ההשקפה: אהרן, סוקו – סוף-פסוק (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מושג פשוט – מוציא מפשוט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקיש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות ד' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שיער, מוציג; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיער, מוציג; זר – דרוש ומתפוק ריעין לנושא אחר בהלכה;

1.6 שמות כי תשא ל'יא (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות תשא ל'יא: וְעִשְׂתִּי כַיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתְּ אֹתוֹ בֵּין-אֶהָל מוֹעֵד וּבֵין-הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתְּ שְׁמָהּ מִיּוֹם:
שמות תשא ל'יט: וְרַחֲצוּ אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ מִמֶּנּוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם:

רמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"ה,ה"יג כמה מים צריכין להיות בכיור אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים שנאמר: (שם' תשא ל'יט)
ורחצו אהרן ובגדיו והיו אלעזר ואיתמר ופינחס עמהם הרי ארבעה.:

כסף משנה הביא ראה לנפח מים לארבעה אנשים מהפסוק (שם' פקודי מ'לא) וְרַחֲצוּ מִמֶּנּוּ מִשְׁהָ אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם: וזה מסתבר למאן דאמר שפינחס לא נתכהן עד מעשה זמרי, אבל למאן דאמר שפינחס נתכהן ביום חנוכת המשכן מתאים לרמב"ם.

אבן האזל (הרב א"ז מלצר) שנאמר: (שם' תשא ל'יט) ... אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ וכו', בגמ' איתא (שם' פקודי מ'לא) ... מִשְׁהָ אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ והוא פסוק בפ' פקודי, ופירש"י משה ואהרן תרין ובגדי תרין, וכונתו ליישב דלא יקשה הא באותה שעה היו גם נדב ואביהוא אלא דלא ילפינן אלא מדכתבין ובניו דמשמע לפחות שנים והרמב"ם כתב פסוק הנאמר בפ' פקודי לא נזכר דלא יקשה גבי ציווי עשיית הכיור ובודאי היה גירסתו כן בגמ' אלא שהקשה הכ"מ שבזמן שנאמרה אותה פרשה עדיין לא מתו נדב ואביהוא, וא"כ הוה ליה לאצרוכי שיהיו מים בכיור כדי לקדש חמשה או ששה, וכונתו דבלא פנחס יהיו חמשה ועם פנחס ששה (טט – ועם משה שבעה), ומביא הכ"מ גירסת רש"י דלגירסתו מיושב. והנה מתחלה נבאר למה לא נחא להרמב"ם בגירסת רש"י, ונראה דסובר דמפסוק הנאמר בפ' פקודי לא נזכר ללמוד שהוא עיכוב לדינא, דהא לא כתיב בגדר ציווי וכתוב רק ויעש את הכיור וגו' (שם' פקודי מ'לא) וְרַחֲצוּ מִמֶּנּוּ מִשְׁהָ אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ, א"כ ראייתו שכבר עמד ע"ז הבה"ז והצ"ק (ברכת הזבח? צאן קדשים?) דחק ליישב ע"ש, וא"כ מיושב מה דלא נחא להרמב"ם בגירסת רש"י.

ולכאורה היה אפשר לומר עוד דרש"י בעצמו כתב שקשה לגירסתו וז"ל שאף משה כהן היה בשבעת ימי המילואים ואף על גב דלא כיהנו בבת אחת מיהו קרא אפטר מידרש, וא"כ נזכר לומר דלא נחא להרמב"ם בתירוץ של רש"י, אבל א"כ ראייתו שהפמ"א שם הביא ד' רש"י בחומש על פסוק זה שבשמיני למילואים היה גם משה כהן ועבד כמבואר שם בכתוב, לכן צ"ל כמש"כ (צריך לומר כמו שכתבנו מדוע הרמב"ם לא הביא הפסוק מפקודי).

ומה שהקשה הכ"מ דהא כשנאמר ציווי עשיית כיור בפ' כי תשא עוד היו נדב ואביהוא, יש לומר דכיון דלמעשה לא רחצו עד שמיני למילואים שהקריב רק אהרן, ורק דכתיב ויקריבו בני אהרן את הדם ולא מוכח שכל הכהנים הקריבו ואפשר רק שנים וכמש"כ רש"י דובניו שנים, ולכן ילפינן רק מדין קידוש אחר ימי המילואים שהיו הרבה עבודות בתמידין ומוספין לאהרן ולבניו ואז לא היו נדב ואביהוא אלא שהיה גם פנחס וזה נכלל בפ' ציווי ד-(שם' תשא ל'יט) וְרַחֲצוּ אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ.

ע"פ אבן האזל (שם' תשא ל'יט) אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ – מרכא טפחא, יתור לרבות את פינחס לכהנים בחנוכת המשכן, (הרב יעקב ויגדור) וְרַחֲצוּ – תביר, ממשע מקבוצת אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ והמתרבים עליהם (משה רבנו, פינחס), את נדב ואביהוא.
(הרב א"מ פרל) מים בכיור לא פחות מלקדש ממנו ארבעה כהנים, (שם' תשא ל'יט) וְנָתַתְּ שְׁמָהּ – מרכא טפחא, יתור לרבות מים שיספיקו ללפחות ארבעה כהנים המרוזים במונח רביע של (שם' תשא ל'יט) וְנָתַתְּ אֹתוֹ, יכול להיות שאפילו שבעה – משה, אהרן, נדב, אביהוא, אלעזר, איתמר, פינחס.

שמות תשא ל'יט: וְרַחֲצוּ אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ מִמֶּנּוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם:

שמות תשא ל'כ: כְּבָאֵם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד וְרַחֲצוּ-מִמֶּנּוּ וְלֹא יָמְתוּ אֹזְ בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת הַלְקָטִיר אֲשֶׁה לָהּ:

שמות תשא ל'כא: וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיתָה לָהֶם חֻק-עוֹלָם לֹא יִלְוֲרְעוּ לְדַרְתָּם: פ

[רש"י] (שם' תשא ל'כ) כְּבָאֵם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד – להקטיר קטרת שחרית ובין הערבים, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודה זרה: [תורת המונח] (הרב י"י פוזן) ע' סא) טעם מונח במלת אֹז בא להדגיש ש-כְּבָאֵם אל אהל מועד היא אל קדושה הגבוהה מקדושת העזרה ו-בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ. ועוד כתב [תורת המונח] (הרב י"י פוזן) ע' סד) בשם [המאירי בבלי יומא מג,ב] חיוב ביאה ריקנית להיכל, דווקא אם בא דרך פתח מזרחית. אבל אם בא דרך פשפשים, לא חל עליו שם ביאה ריקנית להיכל. ונראה, שגם כאן כְּבָאֵם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד מדבר שבא דרך פתח מזרח. ומכל מקום אינו מחויב עד שבא כולו.

מסקנה: כהן יכול להיות בעזרה ללא קדוש ידיים ורגלים (קיו"ר) כאשר אינו משרת (נקרא גישה ריקנית). חיוב קיו"ר חל עליו כאשר עומד לְשֵׁרֵת הַלְקָטִיר אֲשֶׁה – מרכא טפחא כיתור לרבות על לשרת (לעבוד) להקטיר אשה במזבח, כל עבודות שרות אחרות במקדש. אבל כְּבָאֵם אל אהל מועד אל קדושה הגבוהה מקדושת העזרה חל חיוב קיו"ר גם על ביאה ריקנית במלוא גופו דרך הפתח במזרח. אֶל-אֶהָל – מקף כרב-מצב על דרך ביאה לאהל מועד המחייבת קיו"ר (א) על ביאת מלוא גופו מפתח המזרח בין לעבודה בין ביאה ריקנית (ב) על ביאה דרך פשפשים לא מחויב בקיו"ר וזה רק ביאה ריקנית (שלא לשם עבודה) כי לכל שרות חייב לפחות קיו"ר של הפעם הראשונה ביום. [בבלי זבחים יט,ב] (א) אי כתיב כְּבָאֵם ולא כתיב בְּנִשְׁתֶּם הוה אמינא אפילו אביאה ריקנית. טט: אבל היות וכתוב בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת משמע, שהרחצה היא לשם עבודה בפנים אהל מועד ובחצר אהל מועד. וְרַחֲצוּ-מִמֶּנּוּ – מקף כרב-מצב הרחצה (א) קיו"ר באופן הראוי (ב) כל רחצה אחרת. וגם רב-מצב המים (א) מים ראויים (ב) מים לא ראויים (ראה להלן) [רש"י] (שם' תשא ל'כ) וְלֹא יָמְתוּ (טט: ע"פ רש"י (ל,כא) בכניסה להיכל) – הא אם לא ירחצו ימותו (מיתה בידי שמים [רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה,ה"א]), שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: [רש"י] אֶל-הַמִּזְבֵּחַ – החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר: אֶל-הַמִּזְבֵּחַ – מקף כרב-מצב (א) מזבח הפנימי כי הפסוק פותח כְּבָאֵם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד והיה משמע שביאת אהל מועד כדי לבא למזבח הפנימי (ב) מזבח החיצון. וכאן מלמד על מזבח חיצון לשם עבודה.

[רש"י] (שם' תשא ל'כא) וְלֹא יָמְתוּ – לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוצ ידיים ורגלים, שהמיתה הראשונה (שם' תשא ל'כ) לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

[ותוספות בבלי יומא ה,ב] ... וכן בשלא רחוצ ידיים דכתיב (שם' תשא ל'כ) כְּבָאֵם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד וְרַחֲצוּ-מִמֶּנּוּ וְלֹא יָמְתוּ אֹז בְּנִשְׁתֶּם

אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת מיחייב אהל מועד אפילו אביאה ריקנית והא דקאמר פ"ב דזבחים (דף יט:) אי כתב רחמנא כְּבָאֵם ולא כתב בְּנִשְׁתֶּם ה"א אפילו אביאה ריקנית כו' משמע דלפי האמת לא מיחייב אביאה ריקנית יש לומר היינו אמזבח וה"פ אי כתיב כבואם אל אהל מועד או אל המזבח ולא כתיב לְשֵׁרֵת ה"א דאפילו אמזבח מיחייב אביאה ריקנית קמ"ל דאמזבח לא מיחייב.

[תורת המונח] (הרב י"י פוזן) ע' סא) טעם מונח במלת אֹז בא להדגיש ש-כְּבָאֵם אל אהל מועד היא אל קדושה הגבוהה מקדושת העזרה ו-בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ.

בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות שלפחות אחת מהן יוצאת מפשט הכתוב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
המצוות ההשקפות: אֲתָנָה, סְלוּקָה – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מוֹחֵק פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מֵרָאָה, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טִפְסָא – קב"ש שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דוֹרָא תְּבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָאָה טִפְסָא = טִרְקָא – שני
הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְפָּה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סִסְקָה – סדור שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגוּלָה – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְפָּה – 2; זִקְפָּה-גְדוּלָה – 3;
רִבְעָה – 4; ... זִקְפָּה קֶטֶן ... זִקְפָּה קֶטֶן בְּחֵצֵי סִפּוּק – הקיש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֵלֵא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־יָם – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֵלֵא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קֶטֶנָה – תִּרְסָא –
דרוש בפסוק שער, מְחִיצָה, תְּלִישָׁא-גְדוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מְחִיצָה; פִּזָּה – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

שהיה משמע, שכמו שאסור ביאה ריקנית לאהל מועד כך גם יהיה נאסרת ביאה ריקנית למזבח, מוציא מפשט זה ומלמד שלמזבח אפשר לגשת ביאה ריקנית ולכן גם לא יחויב בקיור"ר אם אינו משרת (עובד) באחת מעבודות המקדש.
צ"ע מהי הדרשה השניה.
לְהַקְטִיר אֵשָׁה – מֵרָאָה טִפְסָא, כיתור לרבות על עבודת ההקטרה עבודות אחרות לְהָ: – סְלוּקָה, מגביל, מחיוב קיור"ר רק אם הסיח דעת, וכך כתב [מדרש הגדול (סכום בבלי זבחים יט,ב)] יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשרה. וכן [רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה,ה"ג].

[תורה שלמה – מדרש הגדול (כעין מסכם את דיון בבלי זבחים יט,ב)] [קטור] (שם' תשא 3,5) **בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד ... אִו בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתוֹ יֹאמֶר (שם' תשא 3,5) בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד מֵה ת"ל אִו בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ**, אלו כן הייתי אומר בין נכנס לעבודה בין שלא לעבודה חייב, ת"ל **אִו בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתוֹ**, מה להלן (במזבח) עבודה אף כאן (באהל מועד) עבודה, אלא מעתה יאמר **בְּנִשְׁתֶּם מֵה ת"ל בְּבֹאֵם**, אלו כן הייתי אומר להקטרה (של חלבים במזבח ואולי מזה להקטרת קטורת באהל מועד) טעון קידוש לשאר עבודות אינו טעון קידוש לכך נאמר **בְּבֹאֵם ו-בְּנִשְׁתֶּם לְשִׁרְתוֹ לְהַקְטִיר**, מכאן אמרו אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום וכל הלילה והוא (טט – א) שלא יצא מן המקדש (טט – ב) ולא ישן (טט – ג) ולא הטיל מים (טט – ד) ולא הסיח דעתו ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש. וכך פוסק הרמב"ם [הל' ביאת מקדש פ"ה,ה"ג]. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשרה. וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אע"פ שהוא טהור עד שהוא טובל. וכל המסיך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קדוש ידים ורגלים. (טט – ה) קדש ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר אע"פ שלא ישן כל הלילה שהידיים נפסלות בלינה. על ההלכה החמישית יש מחלוקת האם מן התורה או מדרבנן.

סיכום מ-[בבלי זבחים יט,ב] לדעת אביו כי פסול לינה מרבנן. תרומת הדשן מצוותה מקרות הגבר (איילת השחר) שזה קודם לעלות השחר (האיר המזרח). אם קידש ידים ורגלים לתרומת הדשן בין קרות הגבר ועלות השחר אז כשר ליום הבא, מכאן שפסול לינה רק מרבנן. ורבא חולק ואומר כי פסול לינה מן התורה. ורבא הולך בעקבות דעת רבי יהודה הנשיא, וכך פסק הרמב"ם [הל' ביאת מקדש פ"ה ה"ח] קידש ידיו היום, צריך לחזור ולקדש למחר, אף על פי שלא ישן כל הלילה, שהידיים נפסלות בלינה.

(שם' פק' מ,מ,ב) **בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וּבְקִרְבְּתֶם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ פְּאֵרֵי צַנֹּה ה' אֶת-מַשְׁחֵהוּ** ס הכתוב מלמד על רחיצת ידים ורגלים של הכהנים **בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד** בכניסתם הראשונה ביום (ברור אחר המלמד זאת). טעם גרשיים של מלת **בְּבֹאֵם** כשמו גרשיים מלמד במשמע יציאה מן העבודה. תבנית הטעמים של (שם' פק' מ,מ,ב) **אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד** – מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבעה דברים, מלמדת על מיני יציאות המחייבות קדוש ידים ורגלים של הכהנים העובדים.
ע"פ מדרש הגדול חמש יציאות מחייבות קידוש ידים ורגלים. ארבע יציאות מדאורייתא, היציאה החמישית היא יציאת הלילה ולא של הכהן, או שנאמר שזו יציאת הכהן מלילה ליום. על יציאה זאת יש מחלוקת האם מהתורה או מרבנן. ה-[רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה,ה"ח] פוסק שהיא מן התורה.
הרב א"מ פרל הי"ו בשם "שפת אמת" כהן שישן במקדש, חייב בקיור"ר מפני שנשמתו יצאה מגופו בשעת השינה.

(שם' פק' מ,מ,ב) **בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד** – גרשיים מונח רביעי, הביאה הראשונה ביום של הכהן מחוץ אל פנים בית המקדש כדי לשרת (לעבוד) היא כעין יצא מן הכלל לענין קיור"ר ללמד על כלל קדושי ידים ורגלים לצורך עבודה, כדעת רבי [בבלי זבחים יט,ב] שלא על כל גישה לעבודה חדשה באותו יום צריך קידוש ידים ורגלים. אלא כמו בביאה הראשונה ביום מקדש יו"ר ומוכן לכל העבודות, כך גם בנסיבות אחרות המצריכות קיור"ר.

ב-גמ' [בבלי זבחים יט,ב] מובא המחלוקת רבי ור' אלעזר בר"ש, ומפרש בגמ' מ"ט דרבי, דכתיב (שם' תשא 3,5) **בְּנִשְׁתֶּם**, (רש"י: וגישה דשחרית גישה חדשה היא, שהרי יש כאן מערכה חדשה), מ"ט דרבר"ש, דכתיב **בְּבֹאֵם**, (רש"י: והרי זה לא יצא), ואידך (רבי) נמי הא כתיב **בְּבֹאֵם**, (רבי מסביר) אי כתיב (אם היה כתוב רק) **בְּנִשְׁתֶּם** ולא כתיב **בְּבֹאֵם** הו"א על כל גישה וגישה, (ואפילו שתיקו בו ביום), כתב רחמנא **בְּבֹאֵם**.

(שם' תשא 3,5) **בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ-מַיִם וְלֹא יִמְתּוּ** – גרשיים ... תביר כעין יצא להקל ולהחמיר, להקל (א) שלא מחייב קיור"ר על שני עבודה (ע"פ ההסבר ב-[שם' פק' מ,מ,ב]) (ב) לא מחייב קיור"ר על כניסה מהצד להיכל (א) לא מחייב קיור"ר עם לא נכנס כל גופו להיכל מפתח מזרח (ע"פ [המאירי בבלי יומא מג,ב] לעיל). להחמיר (א) מחייב קיור"ר בבואם ובחמש היציאות מן העבודה המחייבות קיור"ר בחזרה לעבודה (ב) אין לבוא לאהל מועד (האולם וההיכל וקה"ק) ללא קיור"ר, ואין לבוא ביאה ריקנית מפתח המזרח. (ג) אין לעבוד על המזבח החיצון ללא קיור"ר, (ד) אין לעבוד שום עבודה ללא קיור"ר, (ה) כאן חיוב בביאה במקצת וחיוב בביאה מלאה. [בבלי זבחים יט,ב] ... אמר עולא אמר ריש לקיש: טמא שהכניס ידו לפנים - לוקה, שנאמר: (וי' תו' יב,ד) **בְּכָל-קִדְשׁ לֹא-תִגַּע וגו'**, מקיש ביאה לנגיעה, מה נגיעה במקצת שמה נגיעה, אף ביאה במקצת שמה ביאה. [מלבי"ם ויקרא פרשת תזריע [טז]] (וי' תו' יב,ד) **בְּכָל-קִדְשׁ לֹא-תִגַּע וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִגַּע**.

טט – טהרת מצורע ע"י הכנסת בהונות יד ורגל ימין, אוזן ימין. לטמאים אחרים גם זה יחשב כביאה במקצת.
על הנאמר ב-[משנה כלים פ"א,מ"ט] ר' יוסי והכמים בחמישה דברים בין האולם ולמזבח שוה להיכל שאין בעלי מומין ... ושלא רחוק ידים ורגלים נכנסים לשם. מוסבר ב-[מעשי למלך הלכות בית הבחירה פרק א] כי זאת מעלה מרבנן (ג) והנה ראייתו לראב"ד ספ"ק דתמיד אהא דתנן התם הגיע קידש ידיו ורגליו הקשה למ"ד בזבחים דהכירוי הי' עומד בין האולם ולמזבח הא תניא בתוספתא דכלים אסור ליכנס שלא רחוק ידיו ורגליו ות"י דוקא מי שא"צ אבל היכא דא"א בע"א מותר דמעלה דרבנן בעלמא הוא ועוד י"ל דדוקא בלא טבל אסור ליכנס קודם שקידש ידיו ורגליו אבל מי שהי' טבול כגון זה התורם את המזבח יכול בטוב ליכנס כיון שלא הטיל מים אחר הטבילה דמה שזה הי' מקדש ידיו ורגליו אינו משום טהרה כ"א כעבור עבודה עוד יש לומר דאין צריך שיהא רחוק ידים ורגלים מן הכיור אלא אף משאר כלי שאיני כיוור סגי לענין ליכנס בין האולם ולמזבח ברחיצה בעלמא סגי דאין צריך קידוש ידים מן הכיור רק לעבודה ומטיל מים:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ד) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
המצוות ההשעיות: אֶתְּחַן, סְלוֹק = סוף-ספוק (נקראים קסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מִקְדָּשׁ פְּשָׁט – מוציא ממשפט; מִרְכָּא = מאריך; רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק; מַעֲשֵׂה, לא ממש; טַפְסָא = טרָאָה – שני
משמעות, רבוי ממשפט; מִרְכָּא טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה
היה רק על חלק מפרטיה; מִקְדָּשׁ – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פְּסָק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זְרָקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פְּשָׁט – פשוט, 1; זְקָה-קָטָן – 2; זְקָה-גָדוֹל – 3;
רְבִיעַ – 4; ... זְקָה-קָטָן ... זְקָה-קָטָן בחצי פסוק – הִקְשׁ; השלישיה; (קִדְמָא – סדר קדימות; אֹלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־יָא – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֹלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קַטְנָה = תְּרַסָּא –
דרוש בפסוק שער, מוציאה; תְּלִישָׁא-גְדוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פִּזְרָא – דרוש במשפט רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.7 שמות כי תשא ל'יא (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות תשא ל'יט: וְרָחֲצוּ אֶתְּיָדֵיכֶם וְרָחֲצוּ אֶתְּרַגְלֵיכֶם וְאֶתְּיָדֵיכֶם וְאֶתְּרַגְלֵיכֶם:

סוגיות אחדות בקידוש ידים ורגלים (להלן קי"ר): (א) קי"ר מהצד, היינו בהשענות על משהו או משהו (אגב זה המקור להלכה שלא להישען על משהו בחזקה בשעת תפילה); (ב) חציצה בין כף הרגל ובין רצפת העזרה; (ג) קי"ר במקום המזבח או במקום אחר במקדש או מחוצה לו; (ד) קי"ר ראשון של כ"ג ביוה"כ האם הוא מ-*(שם' תשא ל'כא)* חֶקְעוֹלָם של כל הכהנים ואז הוא מהכיוור או הוא מסדר עבודת יוה"כ ואז הוא גם מקיתון וגם במקום אחר וגם לא מעכב; (ה) יד מונחת על כף רגל זה חציצה לכן ה-*(רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה הט"ז)* פוסק שהיד מסכסכת על הרגל וכך אין חציצה למים (אגב זה מקור להלכות חציצה בנטילת ידים); (ו) קי"ר השחרית מלא יד ימין על כף רגל ימין יד שמאל על כף רגל שמאל, קידושים במשך היום יש מלאים (כגון יצא מן המקדש, ישן, הסיך רגליו (עשה צרכיו הגדולים)), יש חלקיים כאשר הסיח דעת מאחד מאיבריו; (ז) בקי"ר יד ורגל יד ורגל האם מהברז של הכיוור (האם הכהן ניצב לכיוון הכיוור ואז מפני שחייב להתכופף לכן זרוביית הברז צריכה להיות באלכסון כדי שהמים יגיעו לרגליו, או שעומד משיק לכיוור ואז הברז מעל רגליו, או שנוטל בנטלה או שחבירו נוטל בנטלה ויוצק על ידיו ו/או רגליו. (ח) האם בקידוש חלקי זה שתי ידיו או שתי רגליו או יד אחת או רגל אחת. (ט) יש עוד לברר האם בקידוש ידים ורגלים מספיק רק עד חיבור האצבעות לכף היד או צריך גם כף היד עד הפרק החיבור לזרוע.

נאמר ב-*(בבלי זבחים י"ב, ט)* ת"ר: כיצד מצות קידוש? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ומקדש; רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מניח שתי ידיו זו על גב זו ועל גבי שתי רגליו זו על גבי זו ומקדש; אמרו לו: הפלגתה (ע"פ רש"י לא מציאותי), אי אפשר לעשות כן (הוא יפול). שפיר קאמרי ליה! אמר רב יוסף: וחבירו מסייעו.
(רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ה הט"ז) יד ימין על רגל ימין יד שמאל על רגל שמאל, ומקדש ידים ורגלים בבת אחת. אבל ראה הסבר שו"ת להלן שכנראה בבת אחת זה יד רגל ימין, ואח"כ יד רגל שמאל ולא שני הצדדים בבת אחת.
(ל'יט) אֶתְּיָדֵיכֶם – טפחא, כטעם מפסיק מהכתוב אחריו ללמד למצב שבו היה היסח הדעת מידי בלבד או מרגליו בלבד אין צריך לקדש אלא אותו איבר שהסיח דעתו ממנו (מקור כגון *[משכן שלה לרב נטובין, אוצר החכמה ע' 232]*)
ע"פ *[פלפולא חריפתא ע' שה, ע' 311 אוצר החכמה]* מביא אור החיים שאין רחיצה לידים בלא רגלים, ולא רחיצה לרגלים בלא ידים, לזה אמר "את" פירוש עם ידיהם רגליהם, ועם רגליהם ידיהם והם דברי רבותינו ב-*[זבחים קי"ט ב']*
ועוד ע"פ מה שכתב שם, אפשר כי *(ל'יט) אֶתְּיָדֵיכֶם* – מקף כרב-מצב של משמע מלת "ידיהם": (א) לשון יחיד המתיחס לכלל הכהנים, לומר יד ימין של כל הכהנים שבה העבודה כשרה; (ב) לשון רבים המתיחס לכהן אחד, לומר שישטול את שתי ידיו. והתורה לומדת כאן לפי מצב (ב)

[חומש מלאכת הקדש - ב, שמות, הרב טולידאנו משה (אוצר החכמה ע' שמ)] ד"ה *(שם' תשא ל'יט) אֶתְּיָדֵיכֶם וְאֶתְּרַגְלֵיכֶם* בכתב אחת היה מקדש ידיו ורגליו וכו'. כתב בס' לקח טוב [פס' כא] דהא דבעינן בבת אחת היינו משום דכתיב *(שם' תשא ל'יט) אֶתְּיָדֵיכֶם וְאֶתְּרַגְלֵיכֶם*, דאת ידיהם לרבות רגליהם ואת רגליהם לרבות ידיהם, שבשעה שמקדש זה יקדש זה ג"כ,

בהמשך מובא שזה מפסוק (ל'כא) ולא מ-*(ל'יט)*, ועוד בהמשך דיון הנידון בהרבה מקורות מ-*[בבלי מגילה ב]* ששם מלת "את" השניה בכתוב במגלת אסתר "עושים את י"ד ואת ט"ו" משמשת כמפריד ללמד שהעושה פורים בי"ד אדר אינו עושה בט"ו אדר והעושה בט"ו אינו עושה בי"ד. ומלמד שכאן מלת "את מחברת יד ורגל.

כיצד מניח ידו ע"ג רגליו ומקדש, ואלו לא נאמר אלא *(שם' תשא ל'כא) יְדֵיכֶם וְרַגְלֵיכֶם* היה משמע כל אחד מהם בפני עצמו, וזהו מצות קידוש לכתחלה, אבל אח"כ שבא העונש שחייב מיתה, לא אמר אלא *(שם' תשא ל'כא) וְרָחֲצוּ יְדֵיכֶם וְרַגְלֵיכֶם*, כי זהו עיקר שמעכב שלא יעבוד עבודה בלי קידוש ידים ורגלים, אבל אם לא היה הקידוש בבת אחת לא יהיה חייב מיתה. ומורי הרב פ"ד-*אֶתְּ* אתא לרבות עד הפרק, דאמרי' בחולין בפ' כל הבשר [דף קו ע"ב] קידוש ידים ורגלים עד הפרק, דהיינו חיבור היד והזרוע לפי דעת רוב המפרשים, ויד סתם אינו אלא עד סוף האצבעות כענין נטילת ידים לחולין לפי מאי דס"ד התם בגמ', ואלו אמר הכא ידיהם ורגליהם לבד הייתי אומר עד סוף האצבעות, לז"א *אֶתְּ* לרבות עד הפרק, וכל זה למצוה אבל לחיוב מיתה לא אמר כי אם *(שם' תשא ל'כא) וְרָחֲצוּ יְדֵיכֶם וְרַגְלֵיכֶם* עכ"ל.

טט: *(שם' תשא ל'כא) יְדֵיכֶם* – מרכא = מאריך, היינו שכאן מאריך משמע יד מסוף האצבעות עד הפרק.

הסברי טעמי המקף הבאים הם מבוא לפ'רש"י *(שם' תשא ל'יט)*
אֶתְּיָדֵיכֶם – מקף כרב-מצב לאפשרויות רחיצת הידים (א) כל יד לעצמה, (ב) שתי ידים ביחד; (ג) יד ורגל בשיכול (כמו יעקב שכל ידיו); (ד) יד ורגל של אותו צד כל צד לעצמו; (ה) יד ורגל של אותו צד ובאותו זמן יד ורגל של הצד השני,
וְאֶתְּרַגְלֵיכֶם – כרב-מצב לאפשרויות רחיצת הרגלים (א) כל רגל לעצמה; (ב) שתי הרגלים ביחד; (ג) (ד) (ה) כמו לידים והתורה מלמדת בתבנית הטעמים הבאה, להגביל הרחצה למצב (ה):

אֶתְּיָדֵיכֶם וְאֶתְּרַגְלֵיכֶם – טפחא סלוק, סלוק מגביל הרחיצה למצב (ד) או (ה) (דורש בירור בין פשט רש"י ודעה אחרת), וזה כפ' רש"י *(שם' תשא ל'יט) אֶתְּיָדֵיכֶם וְאֶתְּרַגְלֵיכֶם* – בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, (טט: כיצד היה בבת אחת?) וכך שנינו בזבחים (יט, ב) כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש:
אבל ב-*[שו"ת בר-אילן]* מושגים תלמודיים קידוש ידיים ורגליים נעשה מתוך ברזים מיוחדים שהיו מותקנים בכיוור. כהן היה עומד ומגביה את רגלו הימנית ורוחץ את ידו הימנית יחד עם רגלו הימנית, ואחר כך רוחץ את רגלו השמאלית יחד עם ידו השמאלית. ולא כנשמע בפשט של רש"י.

וב-*[מנחת חינוך מצוה קו קידוש ידים ורגלים בשעת עבודה]* ד"ה ידיו ורגליו בת אחת ... ונראה פשוט דדוקא אם צריך לקדש שניהם צריך שיהיו בבת אחת, אבל אם אין צריך לקדש רק ידיו או רגליו ... אין צריך לקדש רגליו אגב ידיו או להפך, רק מקדש מה שצריך.
(שם' תשא ל'כא) וְרָחֲצוּ יְדֵיכֶם וְרַגְלֵיכֶם – תביר מרכא טפחא, *יְדֵיכֶם וְרַגְלֵיכֶם* – מרכא טפחא כיתור לרבות עוד רחיצות על הרחיצה של *(שם' תשא ל'כא) בְּבִאָם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד* והקידוש ידים ורגלים בחמש כניסות אחרי חמש יציאות ממינים שונים כהסבר על *(שם' פק' מ"ב) בְּבִאָם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד* – גרשיים מונח רביע. אלו קידוש ידים לעצמם וקידוש רגלים לעצמם אחרי שנפסלו מסיבה כלשהי. *וְרָחֲצוּ* – תביר מחלק בין הרחיצות ומלמד שחוב מיתה שכתוב בהמשך *וְלֹא יָמְתוּ* הוא רק אם עבד במקדש בלי קידוש ידים ורגלים בבת אחת בניסבות שצריך, ולא על ידים שנפסלו או רגלים שנפסלו.
נסה להסביר חלק מסוגיות קי"ר באמצעות תבניות הטעמים של הכתובים הבאים
(שם' תשא ל'יט) מִמְּנוּ אֶתְּיָדֵיכֶם וְאֶתְּרַגְלֵיכֶם (שם' תשא ל'כא) וְרָחֲצוּ יְדֵיכֶם וְרַגְלֵיכֶם

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
הפניתי ההשערות: אתנח, סליק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשט, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי ממשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-גדול ... תלשא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציא; פז – דרוש מהפסוק עיניו לנושא אחר בחלוקה; דרוש בפסוק שיעור, מוציא; תלשא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציא; פז – דרוש מהפסוק עיניו לנושא אחר בחלוקה;

(שם' תשא ל"ט) מְמוֹנֵי – אתנח, מגביל קדוש ידים ורגלים במקדש מברז המוליד מהכיוור ולא ע"י הטבלת ידים ורגלים בתוך הכיוור.

תבנית הטעמים של (שם' תשא ל"ב) יְדִיָּהֶם וְרַגְלֵיהֶם – מרכא טפחא בתפקיד של קבוצת פרטים שכולם ביחד היינו לקיור"ר בשחרית יד ימין על רגל ימין, יד שמאל על רגל שמאל, והכהן פותח הברז בידו ומיד מביאה לרגל או כהן אחר פותח הברז. טעם תביר במלת וְרַגְלֵיהֶם בתפקיד של לא ממש היד על הרגל אלא מסכסכת מעליה כך שאין חציצה.

(שם' תשא ל"ט) אֶת-דְּרִיָּהֶם – טפחא, בתפקיד פסקא מלמד על קיור"ר חלקי כגון במצב של הסח דעת ואז הכהן מקדש שתי ידיו, או שתי רגליו ולא את שתי ידיו ושתי רגליו בבת אחת.

שמות תשא ל"ב: כַּבֵּאִם אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד יְרַחֲצוּ-מַיִם וְלֹא יָמְתוּ אֹז בְּנִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ לְהַקְטִיר אֲשֶׁה לָּהֶּ:

(שם' פק' מ"ב) כַּבֵּאִם אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד וּבְקָרְבָנְתֶם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ יְרַחֲצוּ פְּאֵרָךְ צִנְהָ ה' אֶת-מִשְׁחָה: ס

[בבלי זבחים כ"ב, א] ... אמר ריש לקיש: כל המשלים למי מקוה משלים למי כיוור, לרביעית אינו משלים. למעוטי מאי? אילמא למעוטי טיט הנדוק, היכי דמי? אי דפרה שוחה ושותה ממנו, אפי' לרביעית נמי! ואי אין פרה שוחה ושותה ממנו, אפילו למקוה נמי אין משלים! אלא (שואלת הגמרא אולי) למעוטי יבחושין אדומין, (ודוחה) אפילו בעינייהו (בעצמם בלי צירוף מים) נמי (ראויים לטבול בם בלי מים)! דהא תניא, רשב"ג אומר: כל שתחילת ברייתו מן המים מטבילין בו,

(שם' תשא ל"ב) כַּבֵּאִם אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד יְרַחֲצוּ-מַיִם – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל כל אחד חלה אותה הלכה, כאן באלו דברים מטבילין ונוטלים ידיום. כפסק הרמב"ם והשו"ע להלן:

[רמב"ם מקוואות פ"ח, ה"א] כל שתחילת ברייתו מן המים כגון יבחושין אדומין מטבילין בו, ומטבילין בעינו של דג (תוספת) [השרע' י"ד ה' מקוואות ס' ר, א, סעיף ג] דג גדול שנימוק שומן עינו בחורו.

[שרע' א"ח ה', נטילת ידים ס' קס, ס"י] נוטלים לידים בכל דבר (מג) שתחלתו מן המים, כגון (מד) יבחושים (פ"י תולעים) אדומים או שומן דג. ונראה דוקא (מה) אם ריסקן, דלא עדיף משלג וכו'. ט"ט: מאכן נלמד שגם בשלג מרוסק, ומן ההסבר הבא גם מים עם טיט שפרה שותה מהם.

(שם' תשא ל"ב) כַּבֵּאִם אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד יְרַחֲצוּ-מַיִם – מקף כרב-מצב של צירוף מים עם טיט הנדוק (הנרוק) למי הכיור: (א) אי דפרה שוחה ושותה ממנו, (ב) אי אין דפרה שוחה ושותה ממנו, ונצרף רק מצב (א)

יְרַחֲצוּ-מַיִם – טעם מקף בין שתי מלים שלא אחת מהן מלת יחש, עשויה ללמד על רב-מצב בכל אחת מן המלים. (בעזרת הרב יצחק פרל הי"א) מים בכיור ומים בכלי שרת. מקודשים מזה ששמו אותם בכיור או בכלי שרת. [רש"י זבחים כ' ג, ד"ה מוכני ... בטלה לינתם אבל שטמ"ק גורס בטלה קדושתם, לפי שיטת מקובצת השאלה איך גורס ברש"י באחת משתי דרכים, אם משיקים מים בכיור או בכלי שרת למי מעין הקדושה מתבטלת, או שזה מציל מים שבכיור מפסילה בלילה.

(שם' פק' מ"ב) וּבְקָרְבָנְתֶם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ – תביר טפחא ללא דרגא או מרכא לפני התביר, תבנית טעמים נדירה (23 בתורה) המלמדת דוגמא (א) שההלכה חלה על צירוף שני פרטים לכדי שיעור (בנזיר זגים וחרצנים לכזית), או חובת הימצאות קשקש וסנפיר כסימן טהרה בדגים.

(שם' פק' מ"ב) וּבְקָרְבָנְתֶם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ – תביר טפחא, ההלכה חלה על צירוף שני פרטים, כאן טיט הנרוק (הנדוק) אם פרה שותה ממים שיש בהם טיט, מים אלו מצטרפים למים צלולים בכיור להשלימם לנפח מים המספיק לארבעה כהנים [רמב"ם ה' ביאת מקדש פ"ה, ה"ב]

[תורה תמימה שמות מ] (ל"ב) וּבְקָרְבָנְתֶם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ – אין ריחוף ידים ורגלים בבמה, דכתיב וּבְקָרְבָנְתֶם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ יְרַחֲצוּ^א [זבחים קי"ט ב']! (שם' פק' מ"ב) יְרַחֲצוּ – אתנח, מגביל שאין עבודה במקדש בלי רחצה (=קידוש ידים ורגלים להלן קיור"ר) וכתב [ת"ת הערה י'] בבמה מותר להקריב בלי רחיצה, היינו בבמה קטנה ... אבל בבמה גדולה היינו במת צבור שהיה בנוב ובגבעון ... נהגו כמו במקדש.

שמות תשא ל"ב: וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיָּתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִלְזְרְעוּ לְדִרְהָם: פ

[תורה תמימה = ת"ת] (שם' תשא ל"ב) חֻק־עוֹלָם – הכהן שעבד בלא רחיצת ידים ורגלים עבודתו פסולה, מאי טעמא, כתיב הכא חֻק־עוֹלָם וכתוב במחוסר בגדים (שם' תצ' כח, מג) חֻק־עוֹלָם, מה להלן עבודתו פסולה אף כאן עבודתו פסולה^{מ"ב} [זבחים י"ט ב']:

לֹא יִלְזְרְעוּ – ת"ר, כהן גדול שלא טבל ולא קידש בין בגד לבגד^{מ"ג} ובין עבודה לעבודה ועבד עבודתו כשרה, אבל שחרית אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט עבודתן פסולה, מאי טעמא, דאמר קרא וְהִיָּתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִלְזְרְעוּ, דבר המעכב בורעו מעכב בו, דבר שאינו מעכב בורעו אינו מעכב בו^{מ"ד} [שם שם]:

[ת"ת הערה מה] והתם ילפינן מדכתיב (שם' תצ' כ"ט) וְהִיָּתָה לָהֶם פְּהֵגָה לְחֻק־עוֹלָם, בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוה כזרים וזר שעבד עבודתו פסולה:

[ת"ת הערה מו] בחמש עבודות של יוה"כ פ' שמבואר בפ' אחרי ובמס' יומא ל"ב א' שהוא משנה מבגדי זה לבגדי לבן ולהיפך, וצריך לכל חילוף טבילה אחת ושני קידושין:

[ת"ת הערה מז] ר"ל דבר המעכב ככהנים הדיוטים דהיינו קידוש שבשעת כניסה שנוהג בכל הכהנים מעכב באהרן דהא כתיב בהו חקה, אבל קידוש שבין בגד לבגד דלא שייך בכהנים הדיוטים דאין נוהג בהו חילוף בגדים וממילא אינו מעכב, לכן אינו מעכב גם בכהנים גדולים, ולשון דבר המעכב ושאינו מעכב לענ"ד אינו מכונן ממש, דכיון שאינו נוהג בהם לא שייך עכובא, ויותר היה נכון לגרוס דבר הנוהג בורעו מעכב בו ודבר שאינו נוהג בורעו אינו מעכב בו, ודו"ק:

וְהִיָּתָה – קדמא, תנאי מעכב לתחילת עבודת כהנים בשחרית – קידוש ידים ורגלים. לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִלְזְרְעוּ – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לתכונה (א) שעל כל אחד חלה אותה הלכה. תכונה (א) כאן היא דבר המעכב בכהנים

פשוטים מעכב בכהנים גדולים, ופתרונו כהביא [ת"ת] בשם [בבלי זבחים י"ב, ב] דבר המעכב בורעו מעכב בו, ופירש ב-[ת"ת הערה מ"ז] ... קידוש שבשעת כניסה שנוהג בכל הכהנים מעכב באהרן דהא כתיב בהו חקה,

חֻק־עוֹלָם לֹא יִלְזְרְעוּ – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לתכונה (ב) כאן קידוש (ט: ידים ורגלים) שבין בגד לבגד שעל חלקם (ט: כאן כהנים פשוטים) לא חלה הלכה של תכונה (ב). ופתרונו כהביא [ת"ת] בשם [בבלי זבחים י"ב, ב] דבר שאינו מעכב בורעו אינו מעכב בו, ופירש ב-[ת"ת הערה מ"ז] ... קידוש שבין בגד לבגד דלא שייך בכהנים הדיוטים דאין נוהג בהו חילוף בגדים וממילא אינו מעכב, לכן אינו מעכב גם בכהנים גדולים,

חֻק־עוֹלָם – מקף כרב-משמע של צירוף המלים "חק-עולם". (א) במשמע שינהג הדבר לדורות ע"פ ספרי (במ' חקת י"ט): לְחֻק־עוֹלָם: (במ' חקת י"ט, א) לְחֻק־עוֹלָם

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מחקר פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפאא = טרפא – שנוי
 משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבית, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
 חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
 דרוש בפסוק שער, מציצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

בין הדברים שנוהגים לדורות נמצאים הדברים הבאים: (א) [פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) אחרי מות] המתחיל בדף **מו עמוד**
[ב] [[טז, לד] והיתה זאת לכם לחקת עולם. אף על פי שאין קרבנות יום הכפורים מכפר. (ב) כתב ב-**[פתרון תורה ע' 175**
(בשר"ת)] שאע"פ שבית המקדש חרב וקרבנות בטלו פרת חטאת אינה בטילה, שנאמר והיתה להם לחקת עולם;
 (ב) משמע אחר ל-**חק-עולם** [פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויקרא פרשת אחרי מות] המתחיל בדף **מו עמוד ב**] [[טז, כט] והיתה לכם. ולא
 לאחרים. **לחקת עולם. לבית עולמים.** כאן התורה ממשיכה עם מצב (א) כאשר **חק-עולם** הוא המלמד על קיו"ר שחרית של כל השנה שמעכב לכל
 הכהנים, וצ"ע מה מלמד (א,ב) **לדרתם**.

לדרתם – המלה יתירה כי כבר נאמר חק-עולם שנוהג לדורות. לכן מלת "לדרתם" דורשת עיון.
[בבלי זבחים יט, ב]

אמר חזקיה, אמר קרא: (א,ב) **וְהִיְתָה לְחֶם חֶק-עוֹלָם לְךָ וְלִזְרְעוֹ לְדֹרֹתָם**; דבר המעכב **בזרעו** מעכב בו, דבר שאינו מעכב
 בזרעו אין מעכב בו. רבי יונתן אמר, מהכא: (ט,ט) **וְרִחְצוּ מַמְנוֹ מִלְּשָׁה וְאֶהְרֹן וּבְנָיו**, דבר המעכב **בבניו** מעכב בו, דבר שאינו מעכב
 בבניו אין מעכב בו. רבי יונתן מ"ט לא אמר מדחזקיה? אמר לך: ההוא **לדורות** הוא דכתיב. ואידך (חזקיה) מ"ט לא אמר מהאי
 (מבניו)? מיבעי ליה לכדרכי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: כל כיוור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו – אין
 מקדשין בו, שנאמר: (ט,ט) **וְרִחְצוּ מַמְנוֹ מִלְּשָׁה וְאֶהְרֹן וּבְנָיו**.

חזקיה לומד מ-**(א,ב)** **לְךָ וְלִזְרְעוֹ לְדֹרֹתָם** שכתוב זה מלמד גם על יוה"כ שמה שמעכב בזרעו בכל יום מעכב בכ"ג ביוה"כ וזה קידוש
 ידים ורגלים של שחרית והנחשב לתחילת העבודה, וממלת "ובניו" ב-**(ט,ט)** **וְרִחְצוּ אֶהְרֹן וּבְנָיו** לומד על נפח מינימלי של הכיור
 שיספיק לקידוש ידים ורגלים ללפחות ארבעה כהנים.
 רבי יונתן לומד ממלת "ובניו" שמה שמעכב בבניו בכל יום מעכב בכ"ג ביוה"כ וזה קיו"ר של שחרית, וממלת "לדרתם" לומד שהלכת
 קיו"ר הוא על כל הדורות ולא רק על אהרן ובניו. ואז נשאר בצריך עיון מה בא ללמד "חק-עולם"
(א,ב) **לדרתם** – סלוק, מגביל. אפשר שזה בא ללמד שקיו"ר הוא המעכב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפנית ההשקפה: אתנה, סלוק – סוף-סוף (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מקור פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפאא = טרפא – שני
 משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
 חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסקו – היקש; השלישית – קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
 דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פזר – דרוש מתפסק ריעון לנושא אחר בהלכה;

1.8 שמות כי תשא ל,יא (התשע"ח) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות כי תשא ל,כב – כה: פ [כב] וַיִּדְבֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: [כג] וְאַתָּה קַח-לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ
מֶרְדָּרֹר חֲמֵשׁ מְאוֹת וְקָנָמֶן-בֶּשֶׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאָתַיִם וּקְנֵה-בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאָתַיִם: [כד] וְקָנֵה חֲמֵשׁ מְאוֹת
בְּשָׂקֵל הַקֹּדֶשׁ וְשִׁמֹן זֵית הַיֵּין: [כה] וְעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שִׁמֹן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ לְקַח מִרְקָחַת מִעֵשֶׂה לְרַחֵם שִׁמֹן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה:
[תורה שלמה קכט] (שם' תשא ל,כג) קח-לך' תניא קח-לך' משלך (במ' בהע' יב), עֵשֶׂה לך משלך (שם' תצ' כזכ), (וי' אמר כדב), וְקָנֵה אֶלְיָיךְ (וגם
(במ' חקת יט,ב) וְקָנֵה אֶלְיָיךְ) משל צבור דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר בין קח לך בין ויקחו אליך משל צבור ומה ת"ל (שם' תשא ל,כג)
קח-לך' כביכול (רש"י: אם היה צבור יכול להתכפר בשל יחיד) משלך אני רוצה יותר משלהם וכו' (טט: כביכול במצב כזה הקב"ה היה מעדיף
שמה יביא) עד כאן לא פליגי אלא בקיחות דעלמא ועשיות דעלמא (טט: המוזכרות בתורה) [יומא ב,ג].
[תו"ש הערה קכט] ... בקושיא הנ"ל (טט: כתב) האבן עזרא בפ"י הקצר וְאַתָּה קַח-לָךְ י"א כי הבשמים והסמים משה הוציאם והכתוב אומר כי
הנשיאים הביאום וטעם וְאַתָּה קַח-לָךְ שלא יפקידום ביד אחר או שייקשם ויקחם מכל הנמצא אֹתוֹ וְהוּא יִתְקַנֵּם ע"כ. והנה הי"א הוא דרש הגמרא
לפי הגרסא שבכתי" ומה שפ"י שלא יפקידום ביד אחר כיוון להדרש לקמן אות קל שיהא גובר עליו ואולי גם מה שאמרו בגמ' קח לך משלך הכוונה
שתהא גובר לדבר.
[בבלי יומא ג,ב] אבא חנן אמר משום רבי אלעזר: כתוב אחד אומר (דב' עקב יא), וְעֲשִׂיתָ לָךְ אֶרְוֹן עֵץ: וכתוב אחד אומר (שם' תר' כה,י)
וְעֵשׂוֹ אֶרְוֹן עֵצֵי שֵׁטִים, האב כיצד? כאן - בזמן שישראל עושיין רצונו של מקום (רש"י: נקראת העבודה על שםם), כאן - בזמן שאינן עושיין
רצונו של מקום.

(שם' תשא ל,כג) קח-לך' – מקף כרב-מצב (א) משל צבור דברי רבי יאשיה (ב) רבי יונתן ... כביכול משלך אני רוצה יותר משלהם
 טט: היה מקום לומר שאפשר להביא ממשא אפשר להביא מציבור, באה תבנית הטעמים של וְאַתָּה קַח-לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מונח זרקא
 מונח סגול בתפקיד של הוספה מ-לך' (משה) על בְּשָׂמִים רֹאשׁ, טעם מלת וְאַתָּה – מונח מרבה עוד הוספה. אפשר שההוספות הן
 כך: (א) לגלות העדפת הקב"ה הבאה משל משה על פני הבאה משל ציבור, מפני שמה תמיד עושה רצונו של מקום. אבל כדי שיחשב
 גם משל ציבור אז שהציבור והנשיאים יביאו ויפקידו בידי משה שיהיה הגובר ויחשב כאילו הבאה משל משה; (ב) וב-בְּשָׂמִים רֹאשׁ
 ושאר הסממנים של שִׁמֹן המשחה, משה יתקנם היינו יוסיף משהו ממשא עליהם. אכן מצאתי מקור לרעיון זה כלהלן:
[פנים יפות שמות ל] וי"ל עוד רמז לפמ"ש האר"י [שער הכוונות ענין הפסח, דרוש א'] שבחינת החסד הוא כלול מעשר (טט: ספירות
מידות), וכל אחד יש בו בחינת עשר פעמים חמשה (טט: כוחות של חסד או גבורות ממותקות) הרי חמש מאות (טט: 5 * 10 * 10 = 50) וְקָנָמֶן-
בֶּשֶׂם רומז על בחינת הגבורה שמספר קנמן (גי' 246) הוא כמספר מור (גי' 246), ויש בו בחינת עשר דהיינו חמשה גבורות ממותקות
וחמישה שאינם ממותקות לכך מתחלק, כדכתיב מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאָתַיִם, וּקְנֵה-בֶּשֶׂם הוא קו האמצעי שמקבל החסדים לבד לכך
היה חֲמִשִּׁים וּמֵאָתַיִם, (שם' תשא ל,כד) וְקָנֵה חֲמֵשׁ מְאוֹת הוא רמז לתריין ירכין, שהם בחינת חסד וגבורה לכך היה חמש מאות, (שם'
תשא ל,כד) וְשִׁמֹן זֵית הַיֵּין רמז לאות ברית כמ"ש בזהר [תקוני זוהר תקון א'] בתפילת אליהו הין צדק אות ברית, ומספר הין (גי' 65)
הוא מספר שם אדני (גי' 65) הרי שכל שבע בחינות נרמזים, וכל זה נעשה על ידי משה שהוא היה בחינת הראש שממנו בא השפע לכל
הבחינות הנ"ל, והיינו דכתיב (שם' תשא ל,כג) קח-לך' בְּשָׂמִים רֹאשׁ שהוא קיבל השפע מהש"י והשפיע ע"י מעשיו לכל הבחינות הנ"ל.
[רש"י בבלי יומא ג,ב] כביכול – אני שמעתי: אם היה ציבור יכול להתכפר בשל יחיד – הייתי רוצה, ואני אומר: לפי שדבר קשה הוא לומר שהקדוש
ברוך הוא קץ בישראל, אומר כביכול, כלומר: על כרחינו יאמר כן, כאילו (אי) אפשר לומר כן, וכן כל כביכול שבתלמוד.
פ [כב] וַיִּדְבֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ממקום אחר למדנו כי מלת לֵאמֹר מתפרשת גם כנוטריקון "לאו אמור". אפשר שכאן ה"לאו
 אמור" משמעותו כפ"רש"י כאילו (אי) אפשר לומר כן.

נושא הסממנים לשמן המשחה והכנתו נידון בעיקר ב-[בבלי כריתות ה,א] בסדר שלא כסדר הפסוקים. כאן נדון בו כסדר הכתוב.
[בבלי כריתות ה,א] אמר ליה רב פפא לאביי: כשהוא שוקל (במאזניים), בהכרע (מוסיף מעט) הוא שוקל או עין בעין (במדויק) הוא
שוקל? אמר ליה (מתביחא: אביי לרב פפא בתמיהה), רחמנא כתב: (שם' תשא ל,לד) בד בבד, ואת אמרת: בהכרע. (מת'י: הגמרא זוהר את דברי
אביי) והאמר רב יהודה: הקדוש ברוך הוא יודע (מת'י: ליתן שכר למרבה) הכרעות, אלמא דאית בהו (מת'י: יש בסממנים) הכרע! אלא אמר
רב יהודה: ד-קָנָמֶן-בֶּשֶׂם אמאי מייתי (מדוע מביא) מַחְצִיתוֹ דחמש מאות חֲמִשִּׁים וּמֵאָתַיִם בחד זימנא ו-חֲמִשִּׁים וּמֵאָתַיִם בחד
זימנא? כיון דכולהון ה' מאות הויין, נייתי ה' מאות בבת אחת! שמע מינה, מדקמייתי לה ל-קָנָמֶן-בֶּשֶׂם בתרי זימני הכרע אית ביה
(שבכל שקילה מוסיף הכרע), והקב"ה יודע בהכרעות. ומאי בד בבד? אמר רבינא: שלא יניח משקל במשקל וישקול (מת'י: שלא ישתמש
באחד הסממנים כמשקולת אחרי ששקלו, אלא כל סממן ישקול במשקולת ברזל).

(שם' תשא ל,כג) לך' בְּשָׂמִים רֹאשׁ מֶרְדָּרֹר חֲמֵשׁ מְאוֹת וְקָנָמֶן-בֶּשֶׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאָתַיִם וּקְנֵה-בֶּשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאָתַיִם
(שם' תשא ל,כג) לך' בְּשָׂמִים רֹאשׁ – זרקא מונח סגול בתפקיד מוסיף מהענין על הענין ללמד על הוספות הכרע בעת רכישת סממנים
 לשמן המשחה
(שם' תשא ל,כג) מֶרְדָּרֹר – מקף כרב-מצב (ראה רש"י ל-וְקָנָמֶן-בֶּשֶׂם) (א) מין לא משובה חסר בריח וטעם (ב) מין המשובה שבהם
(שם' תשא ל,כג) וְקָנָמֶן-בֶּשֶׂם – מקף כרב-מצב (א) מין לא משובה חסר בריח וטעם (ב) מין המשובה שבהם רש"י (שם' תשא ל,כג) לפי
שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן בשם, מן הטוב:
רש"י (שם' תשא ל,כג) וּקְנֵה-בֶּשֶׂם – קנה של בשם לפי שיש קנים שאינן של בשם (שפת"ח: אלא עץ גמור) הוצרך לומר בשם:
וּקְנֵה-בֶּשֶׂם – מקף כרב-מצב (א) מין לא משובה חסר בריח וטעם (ב) מין המשובה שבהם
(שם' תשא ל,כג) וְקָנָמֶן-בֶּשֶׂם מַחְצִיתוֹ – מרכא טפאא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן שיביא פעמיים 250 ובכל פעם עם
 תוספת הכרע.

וּמֵאָתַיִם – אתנה, בתפקיד הגבלה וּמֵאָתַיִם – סלוק, בתפקיד הגבלה אמר רבינא: שלא יניח משקל במשקל וישקול (מת'י: שלא
 ישתמש באחד הסממנים כמשקולת אחרי ששקלו, אלא כל סממן ישקול במשקולת ברזל).
 אם בכל סממן יש הכרע, אז האם האומנים חכמי הלב שהכינו את שִׁמֹן המשחה, החסירו את ההכרע להגיע לשיעור שאמרה התורה.
 לכן המכין שִׁמֹן משהה במתכוונתו הכתובה וי"א גם באותם יחסים ולא ימסרנו לציבור עובר בלאו (ראה העיון להלן). או האם גם על
 ההכרע יש לאו, או הפוך בגלל נוכחות הכרע שאינו מדויק אף אחד לא יעבור.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סליק – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מן: פשטא – מוציא מפשט; מרא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפא = טרף – שני
משמעות: רבוי מתפשט; מרא טפא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרא טפא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מרא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' – סדור שנתלק, השלם והחלק נדרשים; דרגא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדומות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות ד' שימעה; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פל – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

[בבלי כריתות ה,א] (ההערות להלן ע"פ מתיבתא) **המפטם את השמן כו'**. ת"ר (בריייתא): **המפטם** (המכין) את השמן (משחה) ללמוד בו
(כיצד להכינו) [או למוסרו לציבור] ע"פ המשך הגמרא שמן המשחה שעשה משה לא נחסר ונשאר לדורות. אבל אם אדם יעשה שמן למוסרו לציבור
אף שאין צריכין לו פטור, שיטה מקובצת) – פטור (ע"פ באר שבע משמע פטור כאן מותר לכתחילה), לסוך (בשרו) – חייב (ע"פ רש"י כרת (שמ'
תשא ל,ג) **איש אשר ירקח פמֹהו ואִשֶׁר יתֵן מִמֶּנּוּ עַל-זֶר וְנִכְרְתָה מֵעַמּוּי**: אבל לפי ערוך לנר הבריייתא מבאר מיד כי כרת הוא רק בשמן שעשה
משה), ו(אדם אחר) הסך ממנו (משמן שלא עשה משה אלא אדם אחר) – פטור, לפי שאין חייבין אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה
בלבד (שנאמר **וְאִשֶׁר יתֵן מִמֶּנּוּ עַל-זֶר וְנִכְרְתָה מֵעַמּוּי**: חיוב כרת על נתינה משמן המשחה של משה ולא הסך משמן של אדם אחר).
(שמ' תשא ל,ג) **איש אשר ירקח פמֹהו יתיב מונח זקף-קטן, זקף-קטן שני לימודים, (לימוד א) מונח מונח המפטם** (המכין) את
השמן (משחה) ללמוד בו (כיצד להכינו) [או] למוסרו לציבור מותר (הנלמד בגזרה שיה מקטורת); (לימוד ב) הרוקח על מנת לסוך

שמות כי תשא ל,לא: וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שְׁמֹן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם:

[בבלי הוריות יא,ב גמ']. ת"ר: שמן המשחה שעשה משה במדבר, היו שולקים בו את העיקרים, דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר:
והלא לסוך את העקרים אינו סופק! אלא שורין את העקרים במים, ומציף עליו שמן וקולט את הריח וקפחו. אמר לו רבי יהודה: וכי
נס אחד נעשה בשמן המשחה? והלא תחלתו שנים עשר לוגין, וממנו היה נמשח משכן וכליו אהרן ובניו כל שבעת ימי המלוואים,
וכולו קיים לעתיד לבוא, שנאמר: (שמ' תשא ל,א) **שְׁמֹן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם**: ... ואותו שמן קיים לעתיד לבוא, שנאמר:
(שמ' תשא ל,א) **שְׁמֹן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם**: זֶה - בגימטריא שנים עשר לוגין הוו.
שְׁמֹן ... זֶה – תלישא-גדולה ... תביר, תבנית טעמים המרמזת על שיעורים ואפשרות לחישוב חשבוני, אפשר שמלמד כי שיעור השמן
הנאמר ב-(שמ' תשא ל,כד) **וְשֶׁמֶן זֵית הַיָּוֵן** (נפח השמן שיש להציף על מרקחת הבשמים כדי שיספוג את הריקחה) הוא כנאמר ב-(בבלי
הוריות יא,ב) ו-(רש"י) הביא מ-(כריתות ה,ב) **זֶה** - בגימטריא תריסר לוגי הוו.
ועוד לימוד של שיעור הקשור למשמעות מלת (שמ' תשא ל,א) **לֵאמֹר** כנוטריקון "לאו אמור" היינו "מצוות לא תעשה" שהסך שלא
למשיחת כ"ג או מלך בשיעור **בזית** משמן המשחה בזדון חייב כרת, ובשוגג חטאת ובפחות לר' יהודה פטור. אבל לדברי הכל הסך
משמן המשחה למשיחת כ"ג או מלך מספיק בכל שהוא. ראה [רמב"ם כלי המקדש פ"א,ה"י]

שמות כי תשא ל,לב – לג: [לב] עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ פְמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לְכֶם:

[לג] איש אשר ירקח פמֹהו ואִשֶׁר יתֵן מִמֶּנּוּ עַל-זֶר וְנִכְרְתָה מֵעַמּוּי:
רש"י (לב) **לֹא יִיָּסֵף** - בשני יודי"ן, לשון 'לא יפעל', כמו 'למען ייטב לך' (דב' ה,טז). (שמ' תשא ל,לב) **עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף** - מן
השמן הזה. **וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ פְמֹהוּ** - בסכום סממנין, **לֹא תַעֲשֶׂוּ** אחר **פְמֹהוּ** במשקל סממנים הללו לפי מדת הין שמן, אבל אם
פיחת או ריבה סממנין לפי חשבון מדת הין שמן מותר, ואף העשוי **וּבְמִתְכַנְתּוֹ** של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקח (ראה
כריתות ה,א). **מִתְכַנְתּוֹ** - לשון חשבון, כמו "מתכונת הלבנים" (שמ' ה,ח), וכן "במתכנתה" של קטרת (להלן, לז).
(שמ' תשא ל,ג) **וְאִשֶׁר יתֵן מִמֶּנּוּ** - מאותו של משה (ראה כריתות ה,א). **עַל-זֶר** - שאינו צורך כהונה גדולה ומלכות.
עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף – מקף כרב-מצב (א) בשר אדם מת – פטור (ב) בשר אדם חי, התורה ממשכה לדון רק בחי.
(שמ' תשא ל,ג) **עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שני לימודים, מהפך פשטא מלמד שלפחות
אחד מהם אינו כפשוט הכתוב.
(שמ' תשא ל,ג) **עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף** – מהפך פשטא מוציא מהפשט ומלמד שאדם אחר שאינו הרוקח יכול לסוך משמן שהוכן ע"י
הרוקח.
וּבְמִתְכַנְתּוֹ - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, אפשר שמדבר על זה של משה שמשקל סממנים שלו נאמר
לפניו ב(כג – כד) **וְאִשֶׁר יתֵן מִמֶּנּוּ** - מאותו של משה (ראה כריתות ה,א). **עַל-זֶר** – נתינת שמן משחה שאינו צורך כהונה גדולה
ומלכות הוא בעונש כרת.
(שמ' תשא ל,ג) **וְאִשֶׁר יתֵן מִמֶּנּוּ** - מרכא תביר טפא, כעין קבוצת פרטים הקשורה לנושא שמן המשחה ובעלי הלכות שונות ביחס לנושא.
אפשר שהבדלי ההלכות מפורטים ב-(רמב"ם כלי המקדש פ"א,ה"י) (טט: הלכה א) **הנותן** משמן המשחה על גבי מלך או כהן גדול
שכבר נמשחו **פְטוֹר** (כריתות ו,ב) שנאמר (שמ' תשא ל,ג) **וְאִשֶׁר יתֵן מִמֶּנּוּ עַל-זֶר** ואין אלו זרים אצלו, (טט: הלכה ב) אבל (טט: אדם
שאינו המלך או הכ"ג) **הסך** ממנו אפילו למלך וכהן גדול (טט: ולא הנביא או כהן המושחן לכהונתם) **חייב** שנאמר (שמ' תשא ל,ג) **עַל-בֶּשֶׂר
אָדָם לֹא יִיָּסֵף** כל אדם במשמע, (טט: הלכה ג) וכהן גדול **שנטל** שמן המשחה מראשו **נסך** במעיו חייב כרת והוא שיוסך ממנו בכזית
[כריתות ז]. (טט: הלכה ד) אפשר שיש להוסיף ע"פ **[כסף משנה]** שלסיכה של משיחת כ"ג או מלך מספיק שמן משחה בכל שהוא
[כסף משנה כלי המקדש פ"א,ה"י] ע"פ השגות הראב"ד ... מדתניא התם הסך בשמן המשחה למלכים ולכהנים ר"מ מחייב ורבי יהודה
פטור וכמה יסוך ויהא חייב רבי מאיר אומר כל שהוא רבי יהודה אומר כזית והאמר ר' יהודה פטור כי פטור רבי יהודה גבי מלכים
וכהנים גבי הדיוט מחייב ר' מאיר ור' יהודה במאי פליגי אמר רב יוסף בהא פליגי רבי מאיר סבר על בשר אדם לא ייסך כתיב וכתוב
ואשר יתן ממנו על זר מה סיכה כל שהוא אף נתינה כל שהוא ורבי יהודה סבר ילפינן נתינה דעל זר מנתינה דעלמא מה נתינה דעלמא
כזית אף נתינה דעל זר כזית אבל סיכה לממשח מלכים וכהנים ד"ה **כל שהוא**

משיחת כהן גדול נלמדת מ-(שמ' תצ' כט,כא) **וְלִקְחֶתָּהּ ... וּמִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְהַזֵּית עַל-אֶרְצוֹ** (שמ' תצ' כט,כט) **וּבְגֵי הַקֹּדֶשׁ וְאִשֶׁר לֹאֲחֶזְו יִהְיֶה לְבָנָיו
אֲחֵרָיו לְמִשְׁחָה בְּכֶסֶף וּלְמֵאֲבָם אֲתֵיבָם**: משיחת כ"ג נדרשת משיחת מלך מ-(וי' אמר כ"ג) **כִּי גֵר יִשְׁמֹן מִשְׁחַת אֲחֵרָיו עֲלָיו**. ע"פ **[בבלי
שבת לא,א]** ובנוסף **[אבות דרבי נתן נוסח ב פכ"ט]** הלך לו אצל הלל הזקן, א"ל רבי גירני ע"מ שתעשני כהן גדול, ומ-(במ' אגא) **וְהָיָה
הַקָּרֵב יִמָּת**: למד שאפילו דוד המלך שנמשח בשמן המשחה זר הוא אצל הכהונה.
עַל-זֶר – התוכן מלמד על מי שאינו כהן, שלא שייך בו להתמנות לכ"ג, ועל מי ואינו מבית דוד, שלא שייך בו להתמנות למלך, וגם זה רק
בשעת מחלוקת (דוד, שלמה, יהואש) (יהואש) נמשח שלא בשמן המשחה שנגנו ע"י אישיהו, אפשר באפרסמון)
עַל-זֶר – מקף כרב-מצב (א) מלך שלא לצורך משיחה למלכות ושלא במחלוקת; אפילו כהן ראוי, שלא לצורך משיחה לכ"ג (ב) לצורך
לקדש כ"ג **[בבלי הוריות יא,ב]**, לצורך למשוח מלך מבית דוד (דוד) ואחריו רק במחלוקת **[בבלי הוריות יא,ב]**
עַל-זֶר – אתנח, מגביל נתינה רק במשיחה ורק לקדש כהן גדול, ורק במשיחה למלך דוד ובפולמוס אחריו (שלמה, יהואש) ואסור כאשר
אינו צורך כהונה גדולה ומלכות.